

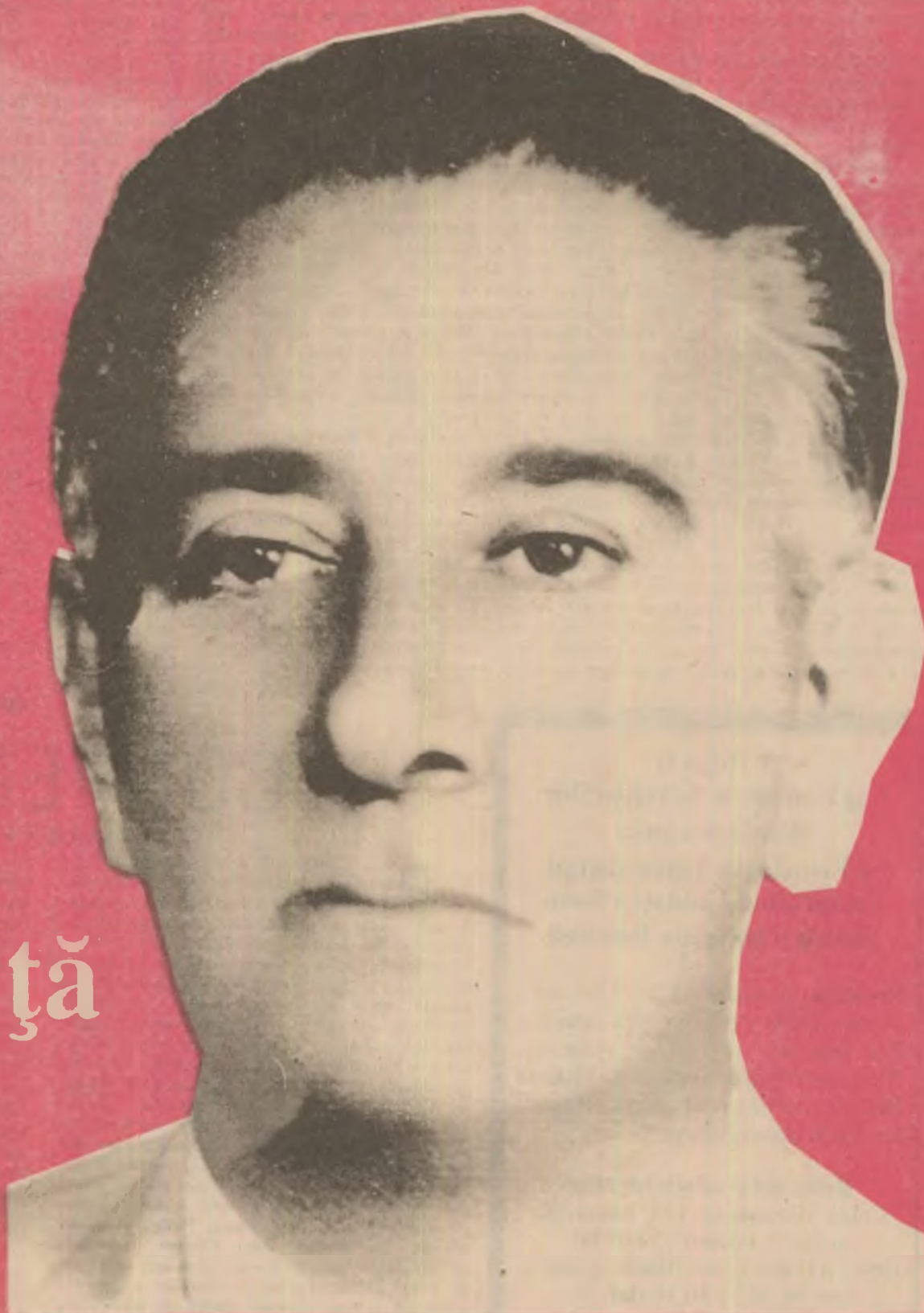
Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **18** (271), serie nouă. Miercuri 8 mai 1996. Preț: 600 lei

SALA
LIBRĂRII
LITERATURĂ

mihai
rălea -
100

o
existență
pas
cu pas

PORTRETUL LUI PICASSO LA TINEREȚE

augurarea cavoului familiei Tănase Pistol – se furia cavourilor printre oamenii muncii comerț – când s-au bătut cu zidarii de la constructorul activ“ până noaptea târziu, de suspendat toate înmormântările.

Hai, tovarășe publicist, vom citi afară totul, de auditoriu nu ducem lipsă...

Clopoțele abat atenția de la incident, groparii ped să-și facă datoria. „Hai, bă, să-l scoatem urtos!“ în timp ce curioșii se reped spre ușa aici, „să-l vadă“ pe defunctul Pastramă. Cocoșilă e zdrobit, a mai ratat o ocazie de a se na în fața concetățenilor:

Așa am eu baftă, să mor anonim.

Lasă drăguțule. Mergem la săracu' Mo...
Îi citim o poezie.

Și articolul.

Da îl mai scurtezi! Păcat că s-a stricat etul.

Bine că a rămas rama. Se mai poate folosi.

O am pe inventar, îi informează mândru l.

Țac-pac! Schimbăm poza.

Păi! Că doar suntem băieți deștepti.

La mormântul lui Motolea, spre surprinderea doi, Doagă, ăla de afirma că pe lumea a fiecare e cum l-a prins moartea – răposezi un și fără dinți, așa te plimbi prin veșnicele pii de vânătoare – împreună cu câțiva iți, „frați și surori“ îi cântă transpuși elui“ dus în țărână. Ginel fierbe dar nu mai un scandal, scoate poezia Ionelei Raflan și este semnificativ spre Doagă. Înțelegător, a își oprește corul:

El, de fapt, cu noi a fost. De câte ori răposa ate sau o soră...

Bine-bine, hai că avem treabă. Tovarășul icist Cocoșilă vă va citi un articol...

Noi nu ne dorim să citim ziarele. Așa cum

nu ne dorim nici cafea, nici carne de porc, nici alcool...

– Da, da, știu. Beți sirop și cântați. Bravo! Chiar dacă nu vă doriți, acum ascultați ce a creat tovarășul, că e împotriva beției. E educativ. Bagă texte, Cocoșilă, eu mă întorc până termini. Nu mișcă nimeni, că vă dărâm casa aia de rugăciuni!

Cocoșilă citește fericit, Doagă și mica sa „turmă“ ascultă într-o atitudine ce degajă resemnare. Gigel aleargă disperat prin mulțime căutând-o pe Ionela Raflan, pentru a o ruga să citească ea însăși poezia. Nu o găsește dar dă în schimb peste Tănase Pistol, însoțit de Amiraian, Prepeliță și Hulpoi, care a venit cu acordeonul.

– Pentru parastas, să trăiți! Se obișnuiește acum și cu muzică, îi risipește Hulpoi mirarea lui Burdușan.

– Veniți la pomana mortului, tovarășu' Ginel? E la „Mărul de aur“, îl momește Amiraian.

În primul moment vajnicul funcționar al primăriei este gata să refuze dar o nouă idee îi încolțește în mintea înfierbântată. Acolo o să fie prezent și tovarășul Totoiu, nu scapă asemenea ocazii, fiind cunoscut, în ciuda atitudinii bătoase, ca fripturist. Poate va reuși, cu ajutorul celor de față, să-l convingă să returneze „turtoiu“ confiscat. Trebuie să-l câștige pentru cauză și pe Cocoșilă, care, transpus total, urcat pe un cavou de marmoră neagră, perorează în fața lui Doagă și a răbdătoarei sale turme:

– Cu vânjoșenie obștească să rânduim lucrurile astfel ca perfidul alcool, cu osebire cel tare, să...

Aici Burdușan îl trage jos, moment în care frații atacă scurt și cu aplomb melodia „Sus în cer, sus în cer e fericirea!“

– Hai, tovule Cocoșilă, că o citim la masă. Vine lume bună, nu ne mai încurcăm cu troglodiiții ăștia.

– Că bine zici, aprobă sfătosul corespondent, mereu dornic de afirmare și setos de nou. Poate-mi pui și mie o pilă să deschidem un curs de aerobic. Mixt.

Ginel se arată sceptic la propunerea lui Cocoșilă:

– De unde avioane? Că noi nici planeare n-avem! Poate cu deltaplane d-alea, da oricum aprobările de zbor se dau greu și acum, știi bine, toți banii se duc la fotbal.

– Da asta-i un fel de balet... cu muzică...

– Și cu femei! Dame, dans, exact ce ne lipsește! Hai la pomana!

– Au adus popii un vin...

– O să fie frumos!

Salonul cel mare al restaurantului „Mărul de aur“, este aranjat la marea artă. Accesul la pomenile reunite s-a făcut pe bază de invitații cu chenar negru, fiecare a primit, la intrare, un cartonaș, având înscris pe o parte „Dumnezeu să-i odihnească!“ iar pe cealaltă masa și locul pe care urmează să-l ocupe. Cocoșilă umblă de la o masă la alta solicitând, evident, de la „personalitățile“ urbei, care onorează cu prezența, autografe, atât pe cartonaș, cât și pe invitația obținută totuși, cu destulă greutate. Radiază de fericire la gândul că i s-a făcut o asemenea cinste iar gândul că va fi lăsat să-și

parodii

Alexandru Dohi MOARTEA CALULUI DE FEBRĂ

(Luceafărul nr. 3/1996)

și poetul ce făcea?
calul că și-l înșeuă
cu poame-l îndopa și
zbura, mare, zbura
până în Suedia
dară calul ce-a făcut?
febră mare-colo-i frig
n-ai tu din poem câștig
cât să-ți iei un upșarin...
nu te mai gândi la vin.
de era să fie foc
cuvântul poetului dat,
azi avea calul noroc
așa – ieri l-o îngropat.

Lucian Perța

citească articolul, civilizată, la microfon, îl înnebunește de-a binelea.

– Heee, se adresează mângâindu-și mustața sură, vă rog să binevoiiți să așterneți semnătura și un cuvânt două, de îmbărbătare.

Ginel Burdușan, deși nu are nici o atribuțiune organizatorică, se bagă peste tot, pentru a fi văzut și remarcat, schimbă locurile invitaților, îi dirijează pe ospătari, cară hainele celor de rang superior la garderobă, îi împinge, nu fără tâmbălău, spre ieșire, pe pomanagii de profesie, care, nemulțumiți de ce au primit la cimitir, încearcă să pătrundă și la restaurant. Din când în când, o fură cu coada ochiului pe Ionela Raflan care îl privește cu sinceră admirație.

Apare tovarășul Totoiu, urmat de un echipaj de șefi de sală și ospătari. Și-a pus o cravată neagră și abordează o mină îndurerată. Ginel se repede și, cu toate că tovarășul se opune cu îndârjire, îi smulge treniul și pălăria iar apoi, îndoit din șale, cu o privire mieroasă, îl conduce la masa oficială. Totoiu, om care nu iartă, îl tratează ca pe o slugă dar de această dată micul funcționar este decis să suporte orice pentru a-și atinge scopul. Îi face semn lui Hulpoi, care atacă o melodie tristă, un amestec de romanță cu o piesă pentru fanfară. Cel mai vârstnic din popi binecuvântează masa, pe fond muzical, în timp ce Doagă și frații își înalță, la o masă pusă mai departe, o rugă murmurată și primele pahare de sirop de brad.

Ginel face presiuni și reușește să obțină favoarea de a-i se pune un tacâm și un scaun la coada mesei principale, ceea ce-l făcu pe Tănase Pistol să exclame:

– Io-te, Burdușan s-a aruncat iar în acvariu!
Altfel, toți se simt între bine și foarte bine, țuica este „trăznet“, mâncarea din belșug, iar Hulpoi, aghesmuț deja, a trecut la un repertoriu pe gustul majorității:

„Și de-o fi să mooor odaaaatăă.

Tu să vii la cimitiir.

Și pe moormânt, măi faaaaatăă.

Să-mi sădești un trandafiiir!“

– Așa, așa, strigă Amiraian. Zi și „Tristeeee zilele meli, triste e și supăraaateee...“

Hulpoi o prinde din zbor și, cu sprijinul altor cunoscători, o continuă cu voce tunătoare:

Continuare în pagina 10

„Când tu mândrooo ești depaarteee!“

– Așa, bă! Ca pă Vlașca! Morții cu morții, viii cu viii!

Observând că tovarășul Totoiu savurează „folclorul“, Ginel Burdușan cântă și el cu patos dar cu o voce pițigăiată. Necunoscând textele bâlbâie ceva apoi urlă ultimele silabe sau refrenele, ca să fie auzit. Băutura curge-n valuri.

Urmașul lui Pastramă, după un scurt consult cu membrii familiei defunctului, asupra preferințelor muzicale ale celui „dus în țărână“, se așază la pian lansându-se, cu o voce de tenor ce ar putea fi invidiată de oricare din soliștii teatrului local, într-un veritabil recital de arii din operete. La versurile „Te voi răpi la noapte/ Să știi, iubita mea!“ mustăcioasa poetă se-nfioară, iar la „Vino și tu pe țărmlu drag al patriei mele“, cântă și se leagănă împreună cu ceilalți comeseni. Tovarășul Totoiu o ciupește de obraz. I-a promis că o să-i permită să-și citească poezia iar lui Cocoșilă i-a tras o săpuneală pentru articol deși, cu o zi înainte, acesta îi adusese o cutiuță cu albine, leac pentru reumatism și o statueta din ceară înfățișând un vânător, modelat de el însuși. Totoiu eliberase albinele dar vânătorul, cu pălărie verde și nas roșu, își găsisse locul în vitrina cu trofee. Ginel Burdușan observă scena de tandrețe și, hotărât, o invită pe Ionela Raflan la dans.

– Nu se cade, protestează aceasta.

– Ba da, ba daaa... Dăntuiți, porumbeilor, îi plăceau lu' răposatu' și fătutele și danțul, le dă liber mama lui Pastramă, o bătrână energică și senilă, trecută de optzeci de ani, care bea țuică și fumează Mărășești.

Tenorul cu sutană atacă, orientat, „Valurile Dunării“, Ginel Burdușan înlanțuie, nu fără eforturi, zona unde ar trebui să se afle talia. Ionela Raflan și pe un fond de aplauze anemice, încep să se învârtă pe ringul gol. Hulpoiu intră și el cu acordeonul urmând, în ritmul binecunoscutului vals, fericita pereche:

– Epaaa, a'ncepu dansu'!

Tovarășul Totoiu, indignat, se ridică și pornește spre ieșire, Ginel îl observă și abandonându-și partenera fără nici un fel de scuză aleargă după el. Tănase Pistol, cu tact, o preia pe poetă continuând dansul.

Aici, stimate cititor, se petrece o scenă asupra căreia încă se mai poartă discuții având în vedere că, în ciuda investigațiilor abile, singurii

martori, garderobiera și portarul restaurantului „Mărul de aur“, mențin declarații oarecum contradictorii, care ridică un semn de întrebare asupra resorturilor interioare care au declanșat evoluția ulterioară a eroului nostru. Garderobiera afirmă că, după ce tovarășul Totoiu i-a întors spatele lui Ginel, care încerca să-l convingă să se reîntoarcă, acesta s-a repezit înaintea lui și pe scările de la ieșire i-a căzut în genunchi strigând „Tovarășe Totoiu, vă conjur, nu mă nenorociți și dați-mi amplificatorul înapoi!“ Tovarășul a trecut pe lângă el fără să-i arunce o privire. Portarul povestește că Ginel, alergând după tovarășul Totoiu, să-l rețină, s-ar fi împiedicat de covor, s-ar fi rostogolit pe scări și pe când încerca să se ridice, evident, întâi în genunchi, și apoi „în două picioare“, ar fi rostit fraza reprodușă întocmai și de garderobieră. Oricum, se pare că nu vom afla niciodată dacă micul funcționar s-a aruncat în deplină cunoștință de cauză în genunchi la picioarele superiorului său sau a ajuns în poziția din care și-a formulat cererea printr-o simplă întâmplare. Acest fapt, relevant pentru caracterul său, rămâne o necunoscută, el însuși nemaivând tăria de a analiza cu luciditate și bărbăție o scenă penibilă, de ce să nu recunoaștem. Se poate spune, forțând puțin lucrurile, că Ginel Burdușan nu a făcut prostia atunci când a comis, sub influența binecunoscutului „Cocktail Turtoi“, gesturile care au condus la pierderea prețiosului instrument de impunere a propriei personalități, ci mult mai târziu, pe scara acoperită cu „red carpet“ a restaurantului „Mărul de aur“ când, de pe o nefericită poziție, a încercat să-și recupereze obiectul. Acestea fiind scrise, să reîntrăm în atmosfera plăcută a pomenii odată cu eroul nostru, ai cărui pantaloni sunt cam prăfuiți, îndeosebi în zona genunchilor.

Deci, Ginel Burdușan, mic funcționar la primărie, intră, așa cum s-a întâmplat în scena în care am făcut cunoștință, cu un aer important, pieptul, atât cât îi permite burta, scos înainte, pasul apăsat, privirea disprețuitoare etc. în salonul mare al celui mai luxos restaurant din oraș. Se îndreaptă spre microfon și cu un gest ce degajă hotărâre și fermitate oprește muzica:

– Tovarăși, întristată adunare, sunt printre noi indivizi care nu văd cu ochi buni promovarea obiceiurilor noastre laice, cum ar fi plugușorul, sorcova, nunta, pomana și altele...

– Unul din acești indivizi, pe care l-ați mai și așezat în fruntea mesei, s-a înroșit, d'ăia i se spune **Rumenighe** (Burdușan nu exagerază cu nimic, aceasta este una din poreclele lui Totoiu, care are un stil personal de a se înroși, progresiv, de la gât spre frunte, ca în desenele animate) și a părăsit ostentativ milenara noastră adunare.

– Drum bun, cale bătută! – strigă Tănase Pistol, care continuă să o strângă în brațe, în mijlocul ringului, pe Ionela Raflan.

Hulpoiu nu se lasă nici el și

urlă cât îl țin bojecii, întinzând burdu acordeonului:

– Cui nu-i convine să ne pupe-n... uiuuuuu!

– Mă bucur că am consensul dumneavoastră așa că îngăduiți-mi să vărs o picătură din acest minunat vin – se repede și ia un pahar – în memoria celor duși – varsă cam jumătate de pahar direct pe parchet – și să declar redeschisă manifestarea noastră.

„Pomenirea“ se reia cu un nou elan, Ginel Burdușan, fără sfială, se așază în locul lui Totoiu, cu Ionela pe genunchi. Tănase Pistol dansează cu adjunctul Prepelită, pe melodii nemuritoare interpretate de urmașul lui Pastramă, acompaniat de Hulpoiu la acordeon și de Jean Amiraian la baterie. La masa special amenajată, unde siropul curge-n valuri, Doagă și oastea sa cântă „Sus în cer, sus în cer“ fericirea“. Cocoșilă, după ce, pentru a-și dovedi vâjnoșenia, a provocat la jocuri marinărești toate femeile solide de la masa oficială, stă în cap pe un scaun vis-à-vis de preoteasa bătrână și cu ochii bulbucați și injectați dar cu un zâmb chinuit – care vrea să demonstreze că nu-i pu... – îi vorbește despre binefacerile ceaiurilor de cicoare, corn, anghinare, osul iepurelui sănișoară, sunătoare, tălăneasă, rug de mure, pedicuță, porumbar, ferigă, brusture, lumă nărică, pe care le-a folosit, afirmă el cu rezultate excelente. Bătrâna, cam aghesmuită, îi vârbă țigară Mărășești în gură și-i trage un pumn în stomac determinând o aterizare forțată corespondentului local, aterizare care stârmește firesc, râsete și comentarii răutăcioase.

– Mai ia și un ceai de iarba dracului, băiete!

Cocoșilă nu se pierde cu firea, se adună de jos, pupă prelung, cum îi este obiceiul, măr preotesei, declarând hotărât:

– Nu fumez! Săru'mâna!

– Ahaaa! Nu fumezi, nu bei... clape vasăzică... ahaaa!

– Dansează frumos, coană mare, încearcă Ginel, generos, să-l salveze.

– Ahaaa! Tiper!

Lui Cocoșilă, tip sensibil totuși, îi dă lacrimile dar nimeni nu-l observă. Intristată adunare, mereu dinamizată de Ginel Burdușan care își ia în serios rolul de lider, mai ales microfonul exercită asupra-i o fascinație irezistibilă, se simte între bine și foarte bine.

ATA CU IMPERIALISMUL

de ALEXANDRU GEORGE

Evenimentele din Rusia se desfășoară într-o atmosferă îngrijorătoare și direcția lor nu pare să ne fie, cel puțin a românilor, deloc favorabilă. Nu știu ce ne despre asta mai recent Soljenișin, un tor de mare anvergură, dar pe care „mediile“ dentale l-au ridicat mult prea sus cât privește l său în țara de baștină și calitatea sa de ator de cuvânt al tuturor rușilor. (În 1985, cu ia ultimei mele vizite acolo, m-am convins loria lui era mult mai scăzută decât mi-aș fi ipuit în cercurile scriitoricești, – dar poate că rba de o greșită informare a mea). Pentru i, însă, din afara spațiului său național, ul Arhipelagului Gulag este chiar un or de influență hotărâtoare în actuala politică ască. Întoarcerea sa în patrie, după o ședere ul de lungă în detestatul Occident, îi sporește i creditul, măcar pe acela de observator ist care posedă, în fine, criteriile de parație între două lumi și mai ales încearcă ie exprime cu sinceritate și cu cea mai undă înțelegere. E posibil ca el să-și fi ificat între timp unele opinii; ceea ce se ste în cartea sa tradusă și în românește, **stiunea rusă la sfârșit de secol XX** (Ed. anitas, 1994), dar scrisă înainte, cuprinde cu seamă observații de ordin istoric, asupra nilor 300 de ani de istorie rusă, deci din faza erială a statului rus, de înfrângere a puterilor pene (inițial polonezi și suedezi) dar și de orii asupra turcilor și amenințării tătare din Rusia s-a afirmat în acest răstimp ca o mare i militară și politică printr-o acțiune rmat victorioasă, în care înfrângerile au fost opriri momentane, căci ea a izbândit și otriva lui Friedrich cel Mare și împotriva lui l al XII-lea și împotriva lui Napoleon și a lui er – niște performanțe cu care greu se pot dri alte țări. Ea a realizat o expansiune pe un oriu imens spre Est, până la Marea Japoniei, ea și Mancuria, transformându-se în mai e de un sfert de mileniu în stăpânitoarea unui g continent.

În expansiunea lui spre sud, spre stantinopol și apele calde, Imperiul rus a t în contacte de vecinătate, de alianță și licit cu noi, românii, dar dincolo de ceea ce întâmplat la nivelul statelor noastre și al runtărilor respective, există interferențe mai dânc și unele probleme de similitudine ică, tinând și de un anume spațiu spiritual. Și și rușii am trăit până în epoca modernă în i sferei occidentale de influență, dar am it totuși unele reflexe de acolo, ca și din ntul apropiat grecesc sau musulman. Ne-am ținut într-un patriarhalism și într-o formă de întreținând niște relații și alimentându-ne de lte izvoare care difereau de acelea ale epe, dar erau deosebit de multe și între ele. În ele țări s-a produs o „modernizare“ care a t reacții de împotrivire; aceasta venind la noi târziu, a fost mai lesne și mai profund ptată. Pentru principatele dunărene, identalizarea“ putea să apară ca o restaurare, ra o problemă de opțiune (în care se renunța formulă anterioară dovedită valabilă) ci o ie salvatoare, unica, impusă de o unctură istorică pentru a ieși dintr-o stare în care stătuserăm aproape o jumătate ileniu.

Soljenișin osândește sever „modernizarea“ Rusiei, rod al voinței diabolice sau demente a țarului Petru cel Mare; dar nu ne spune ce s-ar fi întâmplat în cazul că acțiunea lui violentă, despotică, nu ar fi avut loc. Oare societatea rusească posedă acel dinamism lăuntric care să-i îngăduie un progres de alt tip, dar paralel cu cel al societăților occidentale? Răspunsul se configurează mai degrabă negativ. Sporul de teritorii a dus la ceea ce e îndeobște un imperiu: un ansamblu eteroclit de popoare aflate sub sceptrul unui monarh. Administrația acestei (și geografice) monstruoșități a încăput pe mâna funcționarilor, inițial recrutați din nobilime, care asigurau stăpânirea centralizată, în sens contrariu mișcării divergente specifice aristocrației și tendințelor ei de independență. După părerea lui Soljenișin, rușii au fost subordonați și sacrificați acestei politici expansioniste, imperiale, nesăbuite, fără nici o legătură cu nevoile reale ale poporului. Sugestia e că el avea conducători străini sau înstrăinați, că întreaga clasă de sus, scoasă din ruralitate și patriarhalism, s-a rupt de popor, adoptând moravuri străine, conducerea imperială cerând din partea celor de jos numai sacrificii... De câte ori n-am auzit și noi, românii, acest cântec?

Istoria ultimelor veacuri ale Rusiei este povestea acestor aberații și ambiții deșarte, reluată în diverse etape. De ce au fost ele întreprinse și de ce o politică totuși constantă a fost urmată? Este sigur că Rusia a urmat-o din inspirația unei clase stăpânite de ideea imperială, dar poporul n-a profitat chiar deloc de pe urma unor aventuri mai totdeauna glorioase? Ce ar fi fost Rusia (în ideea lui Soljenișin) fără ele? Când vreuna din aceste acțiuni a reușit, el nu ezită s-o salute sau măcar nu o blamează; așa s-a întâmplat cu ampla expansiune „pașnică“ din Est și cu acțiunea de „pacificare“ în Orientul musulman. Când Rusia a anexat Finlanda care a rezistat ferm rusificării, scriitorul condamnă acțiunea și același lucru îl face și cu expansiunea în Caucaz și în Polonia. Dar expansionismul în sine nu e osândit. Când, după lungi și sângeroase lupte, rușii ajung să stăpânească țărmul de nord al Mării Negre, gestul e chiar salutat, căci altfel Rusia s-ar fi „sufocat“.

De ce să se sufoce? Țări continentale precum Austria, Boemia, Elveția sau Ungaria au trăit foarte bine unde s-au aflat și au prosperat chiar cu mult peste nivelul Rusiei. Imperialismul acestei țări și-a găsit mereu pretexte pentru planurile-i hrăpărețe; aventurile ei în Balcani au fost eșecuri, în ciuda permanentelor victorii militare, dar dacă ei ajungeau să pună mâna pe Constantinopol, ceea ce acum nu le mai e cu puțință, victoria ar fi dat, după această logică, „justețe“ cauzei?

După filosofia lui Soljenișin se pare că da, așa cum pentru istoricii Romei cuceririle Galiei sau Daciei au fost niște fapte laudabile pentru că au reușit, în timp ce eșecurile repetate în fața parților niște aventuri nesăbuite, care nici nu erau vitale pentru interesele imperiului. Dealtminteri, cu imperialismul roman cel rusesc prezintă cele mai multe similitudini, chiar dacă cel din urmă s-a fixat la modelul, derivat, bizantin. Imperiul țarilor nu s-a constituit din acțiuni militare fulgerătoare (ca arabii, tătarii, mongolii, turcii) ci văzând și făcând, încercând, izbândind și retrăgându-se întocmai ca romanii,

cucerind dar numai pe jumătate și nu după mari bătălii de confruntare planetară. Romanii nu au adus în multe părți ale lumii anexate (Cartagina, Grecia, Egipt, Asia mică) o formulă superioară de civilizație, ci doar avantajul care rezulta dintr-o „pacificare“ destul de discutabilă, însemnând mai ales securitatea drumurilor comerciale în lumea Mediteranei.

Imperiul rus s-a edificat în paralel cu cel englez și reprezintă, ca și acesta, dezvoltarea tipică a unei zone sărace și înapoiate a Continentului prin expansionismul extra-teritorial; rușii au exportat aceste „calități“ în mai toate zonele cucerite. Englezii și-au edificat imperiul nu după modelul roman, ci după ceea ce ar fi trebuit să fi cel atenian, dacă ar fi izbutit politica lui Pericle; o expansiune colonială de contoare comerciale mai mult decât de anexări efective de teritorii (situația Hong-Kong-ului de azi este tipică formulei ateniene, eventual hanseatică, sau venețiene și genoveze, de negândit în spațiul rusesc) un export de centre care s-au întins cât au putut, mai ales pe cont propriu, unele emancipându-se destul de rapid, în dauna metropolei (coloniile din America de nord).

Imperiul rusesc, ultracentralizat, bazat pe birocrație și întins pe zone imense controlate de garnizoane militare și fiind în stare să ridice la nevoie armate formidabile, nu a însemnat o fructificare a cuceririlor, ci mai mult o jefuire a lor, întru salvarea unei formule politice (țarism, comunism) păguboase. Consumarea energiilor naționale în represiuni și polițisme a dus la secătuirea „centrului“, care a oferit trupe cât de cât sigure. E o fatalitate de care nu a scăpat nici Anglia, a cărei „emoragie“ e vizibilă prin constituirea imperiului ei colonial (ca și Spania și Portugalia) dar ce ar fi fost aceste țări fără el? Și ce ar fi rămas Rusia, dacă nu s-ar fi lansat în spații din ce în ce mai nemărginite?

Răspunsul lui Soljenișin se întrevide: ar fi rămas „poporul“, nucleul plin de virtute, păstrătorul tuturor tradițiilor, mântuitorul împotriva tuturor aberațiilor moscovite sau petersburgheze, izvorul neseecat al autenticității împotriva maimuțării și aventurilor în afară... Oare, noi, românii, de câte ori nu am auzit acest cântec? El exprimă o opinie mult prea aproape de gândirea „tradiționalistă“ din toate timpurile, mai ales din ultimul veac al istoriei românești pentru a o lăsa necomentată. Vom insista cu atât mai mult cu cât mulți au ajuns să creadă și în România că un popor poate fi altceva decât arată propria lui istorie.

Mihai Ralea – 100 de ani de la naștere

1896, 1 mai: Se naște la București Mihai Ralea. Copilăria și-o va petrece însă la Huși, unde urmează și cursurile școlii primare, localitate de care avea să rămână legat pentru tot restul vieții.

1907: Unele din cele mai vechi amintiri datează din această epocă: „Eram în clasa patra primară – se confesa, cu trei decenii mai târziu, M.Ralea – când tatăl meu, care era procuror al tribunalului Fălciu pe atunci, întovărășea pe dr. Lupu în județul cuprins de vâlvața răscoalei. A fost numit deodată prefect, fără un trecut politic, fără acea clientelă răbdătoare de lichele la ușa unui șef de partid consacrat... Pot să spun astăzi că întreaga mea educație politică este impresionată de la început de pecetea aceasta, și dr. Lupu a fost dascălul ce mi-a îndreptat pașii politici în viață. Tot ce am făcut după aceea n-a fost decât completarea teoretică și documentară din cărți, pentru a putea justifica impresia profundă a copilului, produsă de acel erou care intrase adânc în sufletul meu și care m-a impresionat, croindu-mi un destin politic.” (Dimineața, 1 aprilie 1937).

1911: Termină cursul inferior al Liceului Internat din Iași, trecând examenul de absolvire cu media 7,75 (premiantul clasei era Horia Hulubei). Dem. Botez și-l amintește, distinct, din epocă: „...era, la etajul întâi, culoarul larg din centru, din fața bibliotecii... Aici se plimbau, izolați, tipurile mai originale ale liceului, «intelectuali» meditativi, poeții în devenire... Aici l-am remarcat întâi pe Ralea. Era singurul din cursul inferior care-și arogase acest drept. Era în clasa a 4-a. Statura lui, mersul său special, puțin legănat, mi-au rămas de atunci întipărite în minte și le-am suprapus mereu peste omul de mai târziu, parcă pentru a-i întregi imaginea... o figură deschisă și expresivă, nasul agresiv, trupul puțin mătăhălos (mi se părea pe atunci) pentru vârsta lui, mersul cam greoi, puțin aplecat pe dreapta, cu aruncătura picioarelor înainte și lateral, – totul dând o impresie de degajare totală pe care am simțit-o la el și mai târziu. Aceasta însă unită cu o ținută care nu accepta ușor o apreciere, și cu o grije specială în îmbrăcăminte, care făceau să fie considerat ca unul din elevii «eleganți». Era în aceasta o contradicție? Mi se pare că era doar un stil ce exterioriza și conștiința unei superiorități și o preocupare estetică.” („Clipa scoasă din timp”, Viața Românească nr. 2, 1965).

1915: Absolvea liceul la secția clasică, în vreme ce la secția modernă terminau D.I.Suchianu și Petre Comarnescu (Cf. Anuarul Liceului Internat din Iași). Se încheia astfel o adolescență, caracterizată în primul rând prin cultul pentru lectură și meditație, cu repercusiuni asupra întregii evoluții a intelectualului de mai apoi: „Fac parte dintr-o generație care se ofilea pe pagini îngălbenite de cărți. Adolescenții din vremea mea, palizi și nebarbierți, aveau ardoarea mistică a cititului. Zi și noapte cu lumânarea aprinsă și cu perdelele lăsate ne istoveam tinerețile într-o ascetică călugărie a slovei și ne jertfeam izvorul proaspăt al vieții în întrebări chinuitoare, în meditații filosofice, în curiozități însetate de mistere metafizice. Ce nu știam și ce nu citeam! Iar preumblările noastre pe trotuare

părăsite, către miezul nopții, când ne înfrângea oboseala, se prelungeau până către zori, în peripatetice discuții, dezinteresate, absurde și mărețe, ca și sufletul nostru de atunci.” („Suflet și corp”, Dreptatea, 15 iunie 1935).

1916: Proaspăt student al facultății de litere și filosofie din București, M.Ralea dă dovada unei serioase pregătiri și a unei gândiri mature, redactând memoriul „Relațiunile dintre imagine și gândire” pe care îl semnează în Studiul filozofice (vol. VIII, fasc. III) din 15 mai. O puternică impresie produsese chiar de atunci asupra lui Tudor Vianu, după cum mărturisea acesta: „Toți colegii noștri de atunci își mai amintesc, desigur, de tânărul descins cu un an mai înainte de la Liceul Internat din Iași, înconjurat mereu de un grup numeros de studenți, asupra cărora părea că exercită o deosebită influență. Mai cu seamă în ședințele seminariale, studentul în filosofie atrăgea atenția prin spontaneitatea intervențiilor sale, în care apăreau manifestările unui spirit critic atât de ascuțit, ale unei informații atât de bogate, în formula unei exprimări atât de noi și de originale, încât superioritatea lui asupra întregii lui clase se impunea cu toată evidența”. (Viața Românească nr. 8 - 1956).

Dintre profesorii acelei perioade, o înrăurire deosebită a exercitat-o Dimitrie Gusti: „Am fost elev al profesorului D.Gusti. Ca și alte serii lungi de studenți m-am adăpat la largă lui erudiție, la cursurile sale așa de moderne și de informate. Mi-a rămas mai ales în minte europenismul firei și mentalității sale. Europenism în maniere, în gândire, în largă sa obiectivitate, în perfecta sa politețe. Dar mai ales europenism în spiritul său de integrare a valorilor de civilizație apuseană la valorile românești... Când, mâine, nația românească va lua cunoștință de ea însăși, nu printr-o orăbă îngâmfare și nici printr-o sălbatică prigonire a ceea ce nu e ea, ci prin intuiția exactă, obiectivă, a propriului ei specific lămurit fără false iluzii, numele profesorului Gusti va trebui mereu pomenit. Românism făcut de un european: asta ne trebuie.” (Cuvânt la sărbătorirea lui D.Gusti, Dreptatea, 12 ian. 1937).

1919: Între timp se întorsese la Iași pentru terminarea facultății. Aici se face remarcat de profesorul de filosofie Iona Petrovici, care îi va înlesni ulterior cariera universitară, și intră în contact cu grupul revistei „Viața românească”, a cărei apariție fusese întreruptă de război. Deocamdată colaborează la cealaltă publicație a cercului: „Însemnări literare”, în paginile căreia publică originalele comentarii literare despre „Directivă în literatura contemporană” (nr. 24 din 27 iulie) și „Knut Hamsun” (nr. 33 din 18 sept.).

În toamnă se găsea la Huși (str. Toma Corsacof 1) de unde îl anunța pe G.Ibrăileanu că se pregătește să plece la Paris în vederea continuării studiilor. – În decembrie se instala în capitala Franței, copleșit de impresii: „...orașul istoric, de zece ori secular, rămâne mai departe superb. Istoria lui, povestită într-un alfabet de piatră masivă, e elocventă în fiecare colțisor. Nicăieri bucuria de a trăi, seninătatea de a pricepe viața nu s-a întipărit în monumente mai caracteristice.” („Scrisori din Paris”, V.Rom., 1920, nr. 1, martie).

1920: Lucru intens pentru prepararea examenelor la drept și filosofie. Începe colaborarea regulată la „Viața Românească” trimițând corespondențe despre viața socială, politică și culturală franceză.

La 14 iulie îi scria lui G.Ibrăileanu: „Acum mi-am terminat examenele la drept și mai răsuflu. Urmez cu tezele la filosofie. Am făcut și un mic voiaj de o săptămână în Belgia: Bruxelles, Bruges, Anvers. Am rămas profund impresionat de larghețea, civilizația și felul repede cum s-au refăcut după război acești oameni. Politețea față de străini, efinitatea vieții sunt mult mai apreciable ca în Franța. Acum intenționez să merg o lună pe malul

O EXISTENȚĂ

mării, undeva într-un sat de pescari în Bretagne. Voi lăsa la o parte cărțile de știință și voi lua cu mine doar un volum de versuri de Verhaeren și un roman de Thomas Mann.”

În octombrie, reîntors în oraș (rue Tournefort 4) se grăbea să-i împărtășească lui Ibrăileanu gândurile: „Am venit la Paris de vreo două săptămâni. Orașul e splendid în lumina toamnei. Pădurea de la Versailles are o culoare de aramă. Viața e calmă fără să fie moartă. Mă gândesc la dvs. că dacă ați avea răgazul să veniți aici o dată măcar pentru o lună v-ar place mult. Poate la primăvara viitoare veți avea acest răgaz. Și Iașul nostru trebuie să fie frumos acum. Mi-e așa de dor de țară!”

1921: Câteva studii mai mari, redactate încă din anul precedent, văd acum lumina tiparului în „Viața Românească”. Mai întâi „Definiția revoluției”, fragment din lucrarea de doctorat în pregătire (nr. 4, aprilie) – apoi analiza doctrinei lui Emile Durkheim (în nr. 7, iulie). Pe vară, finele lui iulie și august, își petrece vacanța la Huși. decembrie era în situația de a-i vesti lui Ibrăileanu trecerea doctoratului în drept cu teza „Proudhon: Sa conception du progres et son attitude sociale”. Rămânea de definitivat a doua teză pentru doctoratul în litere.

1922: În acest scop merge să cerceteze și în bibliotecile germane. După ce trecuse prin Italia, scria la 12 aprilie din Berlin, dezamăgit: „Sunt în Berlin de vreo zece zile, după ce am fost și în Italia, la Florența și Roma vreo două săptămâni... Caut să profit, să văd toată Europa înainte de a veni definitiv în țară, căci mai pe urmă cine știe când voi mai putea veni pe aici... Aici e foarte urât. Mărturisesc că sunt deprimat. O nouă mentalitate, severă, serioasă și tristă. Berlinul ca oraș e groaznic. O arhitectură hieratică, monotonă, – simetrie obsedantă”. Această impresie defavorabilă o va consemna și în „Scrisoare din Germania” publicată în V.R. nr. 7 din iulie.

Toamna lucrează din plin la definitivarea tezei despre „Idea de revoluție în doctrinele socialiste” explorând fondurile de cărți de la Staatsbibliothek din Berlin. Părăsește Germania în octombrie.

Revenit la Paris se ocupă febril de formalitățile tipării și susținerii tezei, din ce în ce mai preocupat de perspectiva reînțoarcerii în țară, unde se înscrie pentru concurs la catedra de sociologie de la Iași, dar mai ales nutrește planul unei intense activități în redacția „Vieții Românești”.

1923: Formalitățile legate de trecere doctoratului în litere se prelungesc peste așteptări. Abia la 18 mai îi putea comunica lui Ibrăileanu „Azi am depus la facultate exemplarele din ambele teze și urmează să am susținerea peste trei săptămâni. Sunt primul român care trec acest doctorat de la război încoace și în total a 6-lea. S-a stărnit o întregă furtună de invidie și de răutăți pe această temă.”

În toamnă își începe activitatea în cadrul redacției V.R. Chiar în nr. 8-9, august-septembrie publică un amplu eseu despre Marcel Proust, fiind printre primii comentatori români ai scriitorului mult discutat chiar în mediile literare franceze. Urmează studiul de specialitate „Problemă inconștientului” publicat în trei numere consecutive. Octav Botez îi recenzează elocvent teza de doctorat (nr. 10-11).

Concomitent obține postul de asistent la catedra de Istoria filosofiei a profesorului I.Petrovici. Dar nu după mult timp, și pe același conferențiar la catedra de pedagogie socială din cadrul Facultății de filosofie și litere din Iași.

1924: Pentru tânăr intelectual sosit din mari centre ale civilizației europene, ce satisfacții putea să-i ofere fosta capitală a Moldovei? O va preciza

AS CU PAS

Ralea însuși: „M-am întors la Iași după ce ani de absență. Orașul s-a schimbat în privință. Raportul între clasele sociale e deplasarea avuțiilor s-a realizat după economia postbelică. S-au făcut și câteva noi. Animația străzilor e ceva mai mare rămădeala trotuarelor se aude, dominant, rusec. Numai teatrul național a rămas ca pe vremea copilăriei noastre. Puțini au murit din veteranii de altădată, puține și au debutat. Decorurile rigide, prăfuite, tristă grandomanie în pretenția lor rășită de mizerie, sunt aceleași. Lumina și culisele clasice au aproape mărimea mentelor arheologice. Și repertoriul se e în jurul pieselor lui Hannequin, Sardou, nu e vorba pur și simplu de „Strengarul aris“ sau de „Doi sergenți“. Iașul se fălește cu tradiția lui culturală. Și Iașul nu are încă patru frecventabil, după cum nu are un rt simfonic. Alăția intelectuali căți sc în Iași sunt lipsiți astfel de ceea ce tuie, în alte părți, hrana artistică esensibilă. Izolați în colțul acesta de țară, te de ce se plănuieste și se creează aiurea, au nici măcar cele câteva acorduri de ce care servesc ca derivative plictiseli de cie.“ („Evoluția teatrului modern“, lanca, V.Rom., nr. 7/1924). Departe de a se na cu situația dată, Ralea înțelege necesitatea și pledează pentru a-i convinge și pe alții. „Viața Românească“ este prezent cu cele mai e comentarii destinate a scoate din inerție publică, a provoca o clarificare în sensul eale ierarhii a valorilor. Cu aceeași tenacitate prează și la publicația bucureșteană „ntul liber“, alături de T.Teodorescu Braniște, Petrescu, I.Vinea, Paul Zarifopol.

25: Criteriile acestei desfășurări susținute de e, precizată de el însuși în focul unei ici, indică un crez și un program de acțiune, va extind dincolo de momentul respectiv: em o generație de sacrificiu, o generație entată în timpuri de tranziție, între valori nor și între altele care abia se întrezăresc. tindeni și mai ales în țara aceasta e tate, neputință, ură, falsificare. Valori onare pe de o parte, escrocherii numite de ardă pe de alta, împiedică clarificarea ferei noastre literare. Ne-am adunat, i cu bună intenție, alături de excelentul i prieten Filotti (Eugen), cu gândul de a uce în țara aceasta răscolită de inărie, de pasiuni mici, de invidie, de ură, a lumină europeană.“ (Cuv. liber, 15 sept.

„Viața Românească“ inaugurează suita de iacții“ din care se va alcătui, în 1935, vol.

26: Intră în polemică ascuțită cu Bogdan pe tema „cazului Stere“ (Adevărul, 22 iulie) stărnind numeroase animozități în presă. același moment era la București unde face ința lui Paul Zarifopol, despre care ază lui Ibrăileanu: „La București l-am ut personal pe P.Zarifopol cu care am ăteva zile întregi de vorbă. Îmi place a re finețe fizică. E civilizată și inteligent. spus că vă admiră mult și că sunteți ul spirit superior din țară, în momentul

27: An de intensă prezență în câmpul criticii

literare, inaugurată printr-un eseu despre Rainer Maria Rilke și continuată cu studiile „De ce nu avem roman?“, „Fenomenul românesc“, „Centenarul romantismului, o excelentă analiză, printre cele dintâi, la „Cuvintele potrivite“ argeziene, în fine, schimbul de idei cu Paul Zarifopol în legătură cu specificul criticii.

Colaborează la revista de cultură filosofică Minerva scoasă de I.Petrovici la Iași, unde îi apar succesiv studiile: „Asupra situației fenomenelor sufletești“ (nr. 1), „Câteva observații asupra psihologiei simbolului“ (nr. 2), „Filosofia seriozității“ (nr. 3)

În primăvară îi apare volumul **Contribuții la știința societății**, recenzat prompt și elogios de Tudor Vianu în „Viața Românească“ nr. 5.

La 28 august îl aviza pe Ibrăileanu: „Măine plec spre acea mult visată Spanie cu vaporul prin Constanța, Constantinopol, Napoli, Marsilia. Din toate acestea vor ieși cel puțin trei numere de „Viața Românească“ cu amintiri de călătorie. Voi intra cu această ocazie oarecum în literatură.“ La 10 sept., după 6 zile de călătorie pe mare, trimite salutări din Napoli și Pompei: „Vă voi spune minunățiile pe care le-am văzut la întâlnire. Între altele Bosforul și insula Capri (inchipuți-vă Ceahlăul care ar ieși bruscă din marea albastră!)“.

Cel care pledea în paginile „Cuvântului liber“ pentru purificarea opiniei publice și stimularea unui climat intelectual superior, se simte îndemnat să treacă de la dezbateri abstracte, oricât de pasionate, la acțiune, la militantismul angajant. În fața amenințărilor tot mai serioase la adresa democrației, Ralea înțelege să o opere, aderând la politica partidului național-țărănesc. Printr-o scrisoare publică adresată lui Virgil Madgearu, secretarul partidului, își explică atitudinea: „Educat sufletește de ideile poporaniste, am fost din acei fericiți, foarte rari în generația mea, care încă din adolescență au putut să aibă, în atmosfera actuală de penibilă dezorientare, o direcție și o credință. Dar o bună bucată de vreme m-am mulțumit cu o poziție teoretică de publicist. Credeam că ideea singură poate provoca acea contagiune spirituală care va servi cauza țărănistă. Experiența ultimilor zece ani m-a convins însă că gustul și eficacitatea intelectualismului senin e departe de noi și că timpul e trup și suflet al acțiunii. Pe de altă parte, o serie de reflecțiuni, întărite mereu de realitatea noastră socială, m-au împins direct către militantism.“ (Dreptatea, 21 dec. 1927)

1928: În primele zile ale anului revine cu noi argumente justificative: „Adevăratul, autenticul intelectual, acela din mușchii gândirii căruia se îmbogățește patrimoniul spiritual al societății – nu diletantul elegant, bufon al plictiselii celor mari – acela e un muncitor. Cu avantajele și mizeriile acestei stări. Cu divina plăcere a cheltuielii de sine și cu amărăciunea meschinelii răsplate, care, câteodată, întârzie și aceea. El recunoaște un frate în manualul care trudește, ca și el, în dreapta ori în stânga lui... Fiindcă muncește și produce, intelectualul e implicat un creator. El se desolidarizează fatal de parazitism, de viața frustă, de cei care trăiesc din înșelăciune.“ (Dreptatea, 9 ianuarie).

În aprilie scurtă călătorie oficială la Geneva. O călătorie ceva mai lungă, desigur și mai plăcută, întreprinde în septembrie când merge să viziteze Anglia, sursa probabilă a însemnărilor de mai târziu, din cel de al doilea **Memorial**.

Candidatează și este ales la 15 decembrie deputat în Cameră din partea partidului național-țărănesc în județul Fălciu.

1929: Ca deputat are prilejul să se distingă vorbind în favoarea legii administrative de descentralizare prezentată de C.Stere. Presa epocii îi face un portret elogios: „Vioi, sigur pe mers și gest, d. Ralea la tribună își iese din halatul de cărturar și scoate de la brâu spada. Are o impetuozitate de câteva momente – și iarăși își pune pe nas ochelarii de dascăl, cu huluțele după urechi. Cu mobilitatea de spirit, d. Ralea trece prin domenii diverse – furat când de profesia de sociolog, când de temperamentul de literat. Fraza-i are o croială apuseană – de-o eleganță sobră și discretă, care îmbracă un

bogat conținut, vederi largi și asupra împrejurărilor și a oamenilor, un sistem de gândire și de acțiune, și o aristocratică pasiune pentru manifestările rațiunii și ale artei.“ (Dreptatea, 35 iulie).

La 14 dec., în cadrul discuției generale la mesaj, insistă asupra necesităților de salvagardare a democrației împotriva tendințelor totalitariste: „Toate statele civilizate sunt democratice. Democratizarea României înseamnă europeanizarea ei.“

1930: Joi 20 februarie, interpelează în Cameră pe ministrul de externe, G.Mironescu, asupra stării corpului diplomatic, despre ale cărui carențe se convinsese cu ocazia călătoriilor în străinătate: „Plaga care roade ministerul afacerilor străine este selecționarea diplomaților pe considerații de mondenitate, și nu de competență. Voi numi pe acești diplomați salonarzi.“ Răul nu i se părea local, întrucât statul întreg suferea de o triplă criză: de doctrină, de metodă și de organizare.

La sesiunea de bacalaureat din iunie prezidează comisia de la Școala centrală de fete.

În iulie ieșeau de sub tipar notele de drum din Spania grupate în volumul **Memorial**.

1931: În iunie au loc noi alegeri, când pierde mandatul de deputat.

Scoate volumul **Atitudini**, alcătuit din articole literare și de doctrină sociologică, unitare într-un sens pe care îl explică însuși autorul: „Toate arată același lucru: că timpul contemplației pure a trecut și că trăim sub semnul militantismului. Pasivitatea, lipsa de atitudine sunt azi pure anahronisme când nu sunt dovezi de lașitate spirituală.“

O continuare a **Memorialului**, de astă dată cu note de drum din Egipt, începe să publice în „Adevărul literar și artistic“ din octombrie, urmând până în iunie viitor cu însemnări din Olanda, Anglia, Scoția.

1932: Inaugura, la 11 februarie, secția de ideologie și doctrină din cadrul cercului de studii al partidului național-țărănesc.

Vizitează Sofia, în aprilie, cu prilejul constituirii societății pentru apropierea româno-bulgară: „După ce treci Dunărea la Ruscic și urci în trenul care merge spre Sofia, ochii alargă pe linia monotonă a unor coline sterpe și triste. Pământul e galben și roș – culoarea lutului argilos și ploaia îl răcorește rar. Praful înecă culturi debile și ofilite vara, iar iarna crivățul suflă peste pustiuri înghețate. Satele sunt totuși gospodărești și arătoase. Pe urmă trenul urcă și se menține până în apropierea Balcanilor pe un platou înalt de cinci sute de metri, unde clima e și mai aspră, iar pământul și mai puțin darnic. Poporul bulgar n-are grația lenoasă a neamurilor alintate. E un popor sobru, aspru, necăjit, care și-a smuls cu înfinită trudă hrana dintr-un pământ puțin generos. Caracterul s-a modelat după condițiile vieții: a devenit violent, simplu, crud. Istoria n-a fost nici ea mai cruțătoare: o dominație feroce, fără milă și fără înțelegere.“ („România și Bulgaria“, Adevărul, 12 aprilie 1932.)

La 18 iulie obține pentru a doua oară mandat de deputat în Cameră din partea județului Fălciu. În primele ședințe ale corpului electoral trebuia să răspundă acuzațiilor că alegerile din Fălciu ar fi fost viciate. La 12 august era ales vicepreședinte al respectivei sesiuni, demnitate pentru care va fi desemnat și în următoarea sesiune, la 16 noiembrie.

1933: „Viața Românească“ trece oficial de sub conducerea lui G.Ibrăileanu în mâinile lui Mihai Ralea. În articolul „Misiuni pentru viitor“ (nr. 1-2) acesta trasează programul revistei într-un spirit de continuitate a tradițiilor democratice.

În decembrie, campania electorală în jud. Fălciu capătă un caracter dramatic imprimat de guvernarea liberală: sunt instalate bariere de sârmă ghimpată și puse la cale atacuri împotriva lui M.Ralea, care va fi astfel înlăturat din Cameră.

1934: Începând din martie inaugurează o fecundă activitate gazetărească în paginile ziarului **Dreptatea**. Primul articol intitulat „Tiranie și dictatură“ (4 martie) indică limpede orientarea

nicolae breb popescu

acestei activități, continuată în mod susținut patru ani încheiați.

29 noiembrie: în ciclul „Criza rațiunii în gândirea europeană”, organizat de Societatea română de filosofie, vorbește despre „iraționalitatea cunoașterii”, combătând idealul unui „stat țărănesc”, se angajau să conserve fundamentele democratice. În „Viața Românească” (nr. 2), publică eseu justificativ „Perspectivă țărănistă în fața noilor curente sociale”, în vreme ce în „Dreptatea” scria despre „Naționalism și țărănist” (10 aprilie) etc.

1935: În fața tendințelor oficiale de introducere a practicilor dictatoriale, sub influența modelelor străine, în viața politică a țării, M.Ralea se aliază acelor forțe care, profesând idealul unui „stat țărănesc”, se angajau să conserve fundamentele democratice. În „Viața Românească” (nr. 2), publică eseu justificativ „Perspectivă țărănistă în fața noilor curente sociale”, în vreme ce în „Dreptatea” scria despre „Naționalism și țărănist” (10 aprilie) etc.

Pentru a se putea restrânge libertățile individuale se agită ideea unei reforme constituționale. Pe această temă, într-un interviu din ziarul **Zorile** (8 iulie) M.Ralea declară răspicat: „Cezari setoși de putere vor totul pentru ei fără nici o justificare posibilă.” Ironizează acele cercuri care cercuau alegerea unor senatori pe viață și instituirea titlurilor de noblețe (cluceri, postelnici, hatmani, bani).

1936: Are loc, la 8 februarie, inaugurarea cercului de studii pentru tineret cu conferința lui M.Ralea despre „Naționalismul constitutiv și problema armoniei sociale”.

După ce în martie murise G.Ibrăileanu, la 26 iunie o a doua grea pierdere pentru cercul „Viața Românească” este resimțită prin moartea lui C.Stere. A doua zi, în „Dreptatea”, M.Ralea scrie: „C.Stere a luptat cu destinul ca un erou antic. Stere s-a măsurat fără prudență, român de aici de la gurile Dunării, cu fatalitatea, cu stihiiile, cu elementele. A avut cea mai legendară existență – ea singură o operă de talmăcit și comentat – din istoria intelectualității noastre... C.Stere a fost din rarii români care au avut curajul să rămână singuri. Azi, când turma de barbari fără conștiință înecă într-o decădere totală tot în ceea ce a crezut el: omenie, civilizație, toleranță, moartea lui vine ca o mântuire. Dar va veni o vreme când acest uriaș va fi înțeles, iubit și pus în pantheonul națiunii, acolo unde a fost locul său, uzurpat în aceste vremi tulburi de sinistri impostori.”

Suspectat de simpatii pentru comunism, M.Ralea face o declarație publică la întrunirea comitetului executiv al organizației țărănestre din Fălciu, angajându-se să apere mai departe democrația. (ședință ținută la 13 sept.)

La 4 dec., sub auspiciile asociației de studii „Louis Bartous”, vorbește despre „Franța și România”.

18 aprilie: sub auspiciile cercului cultural „C.Stere” se organizează o dezbateră pe tema „libertatea artei” la care participă alături de T.Arghezi, Perpessiciu, D.I.Suchianu.

Începând de la 25 mai, pe manșeta ziarului „Dreptatea” apare ca director Mihai D.Ralea.

1938: Este desemnat, la 30 martie în postul de ministru al muncii și ocrotirilor sociale, cedând directoratul ziarului lui Demostene Botez.

Inspectează centre muncitorești din Ardeal – Baia-Mare, Oradea, Cluj – pentru a se informa asupra stărilor de lucru și pentru a explica noua politică guvernamentală de trecere de la „democrația individuală” la „democrația socială pe baze naționale”.

La 10 noiembrie inaugurează cartierul de locuințe muncitorești „Vatra luminoasă”.

5 decembrie: vorbește la festivitatea prilejuită de vizita în România a scriitorului Georges Duhamel cu ocazia „Săptămânii cărții franceze”.

20 decembrie: dă explicații, într-o conferință de presă, cu privire la reorganizarea Casei Asigurărilor Sociale.

1940: Punc la punct organizarea breslelor muncitorești, al căror prim congres se ține la 1 mai.

Iese din guvern la 4 iulie, când ultimele rămășițe democratice sunt date deoparte pentru a se face loc elementelor legionare. Pe această premiză se va instaura, curând, dictatura antonesciană.

1941: Într-o atmosferă de suspendare a tuturor

Primăvara

Comorile pe ramuri s-au adunat rotund și-și trec sclipiri și jocuri în juru-le pe rând.

Văzduhul e o rană, pe sunet și culoare se simte mult mai bine ce bucură sau doare.

Azi, sufletul devreme se scoală și, în pace,

uneltele de lucru și cântec își desface; învolburând cu ele izvorul vieții noastre care ne ține cărma ferestrelor albastre.

Cărările sub zodia mai urcă-n timp o treaptă,

alături urma veche ca s-o încalți așteaptă;

că-n nimbul ei de pulberi și raze la răscruce

orbește să te-ntrebi: Cine pe cine duce?

Phoenix

În aspra neodihnă a trupului meu bate Conturul unei păsări când și când

Și cine mă câștigă? Sunt aruncat pe zaruri

În scufa măscăriciului plângând.

În albul orei sfinte prin cenușa Vecerniei ce se înalță-n gând Versul vâslii e aripă de înger Ce scrie-n palma Domnului arzând.

Print și zaraf

Lăsați-mă să strig ca muezinul când Sub cearcănul moscheii credința-și trage barca.

Ce sunteți voi, prieteni, decât ecoul magic

Al umbrei care vinde balanțe-n Danemarca?

Ea poartă-n talpa veche de iad a frunții noastre

Moneda lumii calpă, bătută altui chip,

Făcut ca să se vândă cu florile și șerpii, Sub podurile-ntinse pe frânghii de nisip.

Când brațul e o rază

Dar ce cutremur face să înflorească merii

Grădinii mistuite de-un fulger fără moarte?

Zăresc pe-o creangă arsă cum licăre o frunză

Și dă cu adierea-i cenușa deoparte.

Sunt zorii ce se strigă prin mii de rădăcini,

Când brațul tău e-o rază pe-un măr ce va să pice

Și mâna mea, crescută între brânduși și nalbe,

L-așteaptă jos, pe creanga pustie să-l ridice.

Când

De-atâta zor și zarvă în bucurii de rând, Abia se mai aude câte-un cuvânt

plângând!

De frânge un ram, în slavă i se suie Cu fiecare frunză și floare o statuie. Un fir strivit răsare în alte, mii și mii. Izvoarele-ngropate ies râuri în câmpii. Când cade-un pom, ceilalți, din rădăcină,

Cutremură de roade și seve o grădină. O aripă de cade din cârdul călător,

Nasc ouăle ca lacrimi în cuiburile lor... Doar carnea omenească, trăind uităcă-n

sânge, Își schingiuie cuvântul când râde sau când plânge.

I-atâta zor și zarvă-n tristețile de rând –

Abia se mai aude câte-un cuvânt

cântând!

libertăților și de suspectare a tuturor celor cu vederi progresiste, M.Ralea, ca și alți intelectuali de prestigiu, este internat în lagărul de la Tg. Jiu, unde va rămâne tot timpul războiului.

1943: Partidul socialist-țărănesc de conducere lui Mihai Ralea se alătură, în iunie, Frontului partidului antihitlerist inițiat de P.C.R.

1944: În aprilie un grup de peste 50 personalități ale vieții intelectuale din întreaga țară, între care și Mihai Ralea, adresează un protest dictatorului Antonescu, cerându-i să înceteze războiul și să iasă din alianța cu Germania nazistă.

La 15 oct. apare săptămânalul de luptă socială „Gândul nostru”, publicație a grupării cu același nume, depeze țelurile căreia dădea lămuriri Mihai Ralea în primul număr.

În noiembrie reapare „Viața Românească” sub direcția lui Mihai Ralea și D.I.Suchianu.

1945: În guvernul de la 6 martie, M.Ralea primește portofoliul artelor.

La Congresul Frontului Plugarilor, ținut la finele lunii iunie, M.Ralea este ales vicepreședinte.

Salută, la 29 august, Congresul de constituire a Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști din țara noastră.

Îi apare volumul **Explicarea omului**.

1946: Face parte din comisia guvernamentală alcătuită pentru strângerea documentelor și redactarea memoriilor ce urmează a fi prezentate de România la Conferința pentru Pace de la Paris.

24 mai: se deschide Salonul Oficial în prezența ministrului artelor, M.Ralea.

19 iulie: aduce, din partea guvernului, un ultim omagiu la înmormântarea prof. dr D.Bagdasar.

22 iulie: se anunță numirea lui Mihai Ralea în postul de ambasador al României la Washington.

7 august: întrevvedereea cu Buston Berry, șefu misiunii politice a Statelor Unite la București, înaintea de preluarea postului de ambasador în America.

11 august: pleacă la Paris ca membru a delegației române la Conferința Păcii.

26 septembrie: la Washington primele vizite protocolare la Departamentul de stat ale noului ambasador român, prof. Mihai Ralea.

2 octombrie: Ambasadorul României își prezintă scrisorile de acreditare președintelui Truman

1949: Devine membru al Noii Academii.

Îi apare, la Paris, traducerea lucrării **Explicarea omului**.

1954: Publică în „Viața Românească” notele culese în drum se vor alcătui peste un an volumul **I Extremul Occident**.

1955: Adună în volum „Studii de filosofie psihologie”.

1956: Contactul îndelung cu realitățile culturale Franței este fructificat în cartea **Cele două Franțe**. O ediție franceză a volumului („Visage de France”) cu prefață de Roger Garaudy va apărea la Éditions Sociales în 1959 iar o ediție rusească Moscova, în 1962.

La 11 mai este sărbătorit la Academic, împlinirea a 60 de ani.

1957: Mihai Ralea este primit în Partidul Comunist.

1958: Alcătuieste și publică împreună cu Const. I.Botez o amplă **Istorie a psihologiei**.

1961: Devine membru al Consiliului de Stat.

1962: Împreună cu Traian Herseni publică lucrarea **Sociologia succesului**.

1964: La 17 august, la Berlin, în drum spre Copenhaga, Mihai Ralea moare. I se fac funerare naționale la 19 august.

Documentar alcătuit de Geo Șerba

INFLUENTE POLITICE (II)

de CLAUDIA ENE

În articolul trecut încercam să susținem ideea că limbajul politicianilor are un impact deosebit asupra modului de exprimare al vorbitorului obișnuit. De asemenea, mai avansam ideea că fiecare generație de politicieni impune un cod lingvistic suplimentar, adăugat codului etern durabil al limbii. Adică o seamă de modalități specifice de exprimare determinate de ideologia predominantă sau/și de mentalitatea proprie unei anumite epoci. Și dacă epoca de aur a fost cea a „limbii de lemn” a unei exprimări rigide, stereotipe și goale de conținut, perioada de tranziție este una a căutărilor, a tatonărilor semantice, stilistice și chiar sintactice. Dacă înainte de '89 nu înțelegeam mai nimic din vorbirea politicianilor din cauza desemnării cuvintelor, după această dată convențională rămânem în afara înțelegerii sensurilor discursurilor din cauza deficienței sintactice a acestora. Să luăm două exemple: „Aceste chestiuni sunt mult mai importante decât o simplă judecată a unui guvern care probabil că a fost cel mai sânguinos și mai harnic în această perioadă, obligat implicit de condițiile prin care trecea și care în loc să își primească de la Parlamentul care l-a investit mulțumirea pentru efortul depus, primește un adevărat vot de blam, căci așa ar suna în înțelesul general o moțiune adresată unui guvern, chiar dacă aceasta este una simplă, care nu aduce după sine problema punerii sub semnul întrebării dacă guvernul cade sau nu” și: „Și așa, o tehnologie de vârf, care este binecunoscută la ora actuală, deși implementată în câteva puncte din țară penetrează foarte greu în acele cercuri care se pretează la reparații costisitoare în continuare, la schimbări de rețele terne cu unele firme care o fac la costuri foarte mari și rezistă pe durate foarte mici, numai și numai pentru câștiguri în alte planuri decât câștiguri în planul economic real” (ședința Parlamentului din 26 febr. 1996). Dacă se citesc cu atenție aceste fraze, se observă că, deși au fost alese destul de întâmplător, ele conțin cuvinte și o sintaxă tipice oarecum pentru discursul politic actual. De pildă, cuvinte ca **a implementa și a penetra** au fost rar folosite în limbajul politic anterior lui '89, dar ele apar cu o frecvență notabilă în perioada strict actuală. De asemenea, sintaxa ezitantă considerăm că este specifică acestui moment de trecere de la un limbaj politic închisat la unul dorit mai flexibil, dar ea, după cum se vede, în loc să facă mesajul mai ușor de înțeles, îl ambiguizează. Ca o concluzie generală, se poate spune că dacă limba de lemn se caracteriza printr-o ambiguitate la nivelul sensului cuvântului, limbajul politic actual se caracterizează printr-o sporită ambiguitate la nivelul sintaxei frazei.

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Eva Cerbu, expuse la Galerile Simeza

EXERCITIILE DE MORTIFICARE LE LUI NICOLAE SAVA

de MIRCEA A. DIACONU

Aflat la a patra carte, deși a debutat tocmai în 1983, Nicolae Sava este, fără îndoială, un parcimonios. De altfel, **Viața publică**, primul volum, apărut la Casa de editură Panteon din Brașov, este singurul publicat după 1989 și ține ceva mai puțin de cincizeci de poeme. Ce me justifică o asemenea zgârcenie?!

Un bacovian, Nicolae Sava preferă discreția, unzișurile comode – pe care provincia i le oferă din plin –, capul ascuns în nisip căci celebritatea i se pare o broască țestoasă și orice expunere, un viol, orice vire pe care trupul său cu o epidermă prea subțire o simte, o rană. Pe de altă parte, poezia sa – poeme în vers, mici scenarii închipuite, monologuri, uneori dialoguri simple „descriseri” ale amintitei agresivități – are cu mici variații motive cultivate cu asiduitate în poezia anterioară. O anume sterilitate este, în acest caz, inevitabilă – și Nicolae Sava ar putea să declare în numele lui Bacovia că nu e vina lui dacă vorbele ori durile i se transformă în vaiete și uneori par versuri de poeme. Dar care este atunci vina poetului? Este vina asta o întrebare la care poemele lui Nicolae Sava te ajută să găsești, căci peste sensul cuvintelor glutește un duh de tăcere, de umilință, de smerenie. Într-un psalm care numește chiar **Vina**, Nicolae Sava își plânge, fără a avea multă variație, într-un fel de monotonie acută, „nefericirile” care i „se prefac în cuvinte și rămân în pămînt în memorie”, nefericiri fără motiv, în umbra cărora se află peste conștiința greșelii, a păcatului, a gurătății: „Doamne nu te întreb cu ce îți-am greșit de când ai dat numai mic povara aceasta care crește, cu care zi dar în afara trupului meu unde să plec (...)” și „Doamne, o cunosc neînduplecata poftă a cărnii o știu că mi-e soră de suflet sunt copilul păcatului cime putea să se mai coboare până la mine poate moartea teodată” când nu are alte plăceri” (**Vina**).

Conștiința orgolioasă a damnării unice, izolate încearcă să-l conecteze pe Nicolae Sava cu identitatea altruistă cu care se identifică în ordinul. Un anume conformism îl face să denunțe conveniențele moderne, snobismele savant-civilizate care obțin rezultate directe exprimate, gesturile nefardate și precum răsul cu poftă, fredonarea unei romanțe, însul de bucurie, în văzul tuturor, ori culesul unei fructe. Este aici, de fapt, apanajul tristeții coplesitoare care ia forma metaforelor delicate, ingenue: „Datorăm cu un vers la fiecare din prietenii ce mai fac prezent cu rouă de-april”, mărturisește poetul. În

altruism nici candoare nu avem mai multă decât măcelarul ce-și iubește meseria la nebunie” (**Nu suferim**). Asta nu-l împiedică să fie deseori ironic, dar ironia lui Nicolae Sava e amară, sceptică, îndurerată: „(știu că impertinențele mele vor supăra conștiința) dar clasicii suferă de singurătate calea mea liberă dinamită va exploda în punctul calculat păcat de îngercasca dumneavoastră liniște” (**Un fel de răspuns**). În fond, Nicolae Sava propune niște discursuri cu încărcătură epică, lipsite – într-un fel de manieră bacoviană – de retorică, de „stil”, discursuri care sunt expresia renunțării triste la sine, unei impersonalități care seamănă mult cu nepăsarea și indiferența: „eu niciunde nicidecum niciodată țineam cu tot dinadinsul să flutur o idee până la capăt dar drumul pierzaniei era totdeauna foarte aproape dar dacă doriți pot fi fericit” (**Dacă doriți pot fi fericit**). Folosirea acestui tip de proză nu este deloc o întâmplare: o lipsă anacronică de cuvinte, „penuria” asta care „s-a întins ca o molimă” și care „face ravagii prin casele mari” îl determină pe Nicolae Sava să vorbească despre viața publică în chiar termenii ei. Oricum, prin „caietele” sale de versuri, poetul participă la o amorțire generală a simțurilor, un fel de mortificare ce ia chipul poemului: „Trece timpul de unul singur printre noi indiferență totală din partea marii majorități la care subscriu și eu câteodată prin caietele mele cu versuri bate vântul de câteva secole știm că provincia ne joacă feste mășuri nu am luat suntem cei mai cuminiți poeți ai veacului acesta dulce și pur sufăr vedeți din cauza lipsei de cuvinte penuria asta s-a întins ca o molimă și face ravagii prin casele mari dar secolul nu se termină aici va mai ploua probabil și mâine dimineața cu erori și eroi de zăpadă dar impacientarea (boală comună) nu vă va obliga decât să faceți cale întoarsă în blândul secol arhicomentat în care n-o să vedeți poezii mergând la braț precum șomerii din Europa noastră bolnavă ci vom sta cu sufletul la gură când o bunicuță de tablă va spune la nepoței haidete copii să mai dăm o pagină va învăța ușurel altă pagină și nu i se întâmplă nimic nimănui iar noi vom răsufla ușurați până la pagina următoare a frumoasei lufende” (**Probabil tot un poem**).

Nicolae Sava, adică un martor al vieții și al secolului, care „dictează ca să se știe”, duce în spate toată melancolia fără de nume a celorlalți. Dar discursul lui pare – și acesta e lucrul cel mai important – mai obosit, dacă nu cumva și mai puțin surprinzător, decât în volumele anterioare. Să fie acest volum pasul pe loc

Târgul de carte de la Iași – LIBREX '96

PRIN ORAȘUL FANTASTIC

- reportaj cu centura de siguranță la gât –

de DAN-SILVIU BOERESCU

Multe am mai făcut eu în această rubrică – și bune, și rele – dar un reportaj (fabulatoriu, oniric, fantastic) de la un târg de carte încă n-am scris. Nu e prima oară când particip la o asemenea manifestare, însă abia acum am realizat farmecul și importanța acestei instituții de management cultural. Citiți în continuare expunerea de motive – pe jumătate hiperrealistă, pe jumătate inventată – ce justifică entuziasmul meu:

1. Encyclopaedia Britannica. Pare aberant să încerci să vinzi azi în România o carte cu prețul de 2.840\$. Eu, unul, am cunoscut totuși o firmă care a reușit performanța de a vinde 192 astfel de cărți numai în 1995! Firma se numește IBC, cartea este, de fapt, un set de x-zeci de volume legate în piele fină de Cordoba (fiecare din ele având imprimat în aur pe copertă ciulinele scoțian cel atât de drag Prințesei Anne, nelipsită de la meciurile de rugby ale echipei fraților Hastings), iar de distribuția ei se ocupă – dedicându-se trup și suflet – team-ul Mitsubishi Pajero alcătuit din cele mai exaltate cinci tinere doamne ale unui târg doar aparent adormit: Cristina, Simona, Anca, Irena și Irina. Sau cel puțin asta a fost distribuția în cazul meu. (Voi reveni cu detalii.)

2. Genunchiul lui Vasilescu. Mascota târgului a fost, la această ediție, nu un copilaș, nu un animăluț, ci un obiect. Este vorba de bastonul de bambus pe care Cezar Ivănescu l-a dăruit poetului Lucian Vasilescu (Nemira Crippled Team), al cărui menisc se afla încă de la București într-o mare și nefirească suferință. Un genunchi numit durere și bățul poetului unduind fal(n)ic în noaptea de catran a Iașului pogorean...

3. S-a întâmplat într-o noapte. Am cunoscut la Iași un critic – cel mai talentat al generației sale – care a fost răpit la miezul nopții de un commando de fete nervoase, excluse de la o petrecere a burlacilor organizată de Editura Iacobovici & Co. Încarcerat în jeep-ul cu ciulin, supus tuturor capriciilor unei pilotese de încercare școlite la Academia de Contrabandă Româno-Germană, victimizat pe rând de sadicele membre ale Quintei Sparte pe traseul Socola-Tătărași-Tudor-Ciric-Bucium-Podul de Fier, anchetat de Poliția Rutieră la ceas oprit de lege și de datini, stropit cu ketch-up și drogat cu Tămăioasă „numai pentru cunoscători”, obligat apoi să (înă) conferințe inteligente despre efectele neromanizării Moldaviei, raporturile dintre ortodoxie și catolicism, practicile orgiastice la popoarele barbare, fenomenul Patapievic și filmul lui Coppola *Apocalipsul*, acum, din bietul critic n-a mai rămas, în zori, decât o urnă cu cenușă încă fierbinte risipită leneș, cu gesturi studiate, în pârâul invizibil al Calcainei de o față cu părul lung până la glezne despre care propria ei mamă afirmă – în exclusivitate pentru revista noastră – că „nu-i chiar așa de frumoasă cum pare scriitorilor bucureșteni înfomețați de farmecul unei idile trecătoare în pitorescul stupinelor înfuriate și-al dobermannilor dresați”. (Voi reveni cu detalii?)

4. Subiecte pentru pagini tematice. Premiile oferite la Librex '96 îmi sugerează fără doar și poate temele următoarelor grupe de ficțiuni critice ale acestei pagini.

Începutul l-am și făcut deja, scriind anul trecut despre primele volume din seria de opere complete „Ioan Petru Culianu” a Editurii Nemira (director Valentin Nicolau), care i-a adus casei, la târg, Premiul BEST SELLER pentru succes comercial în editarea și promovarea cărții de cultură. Începând cu această ediție, se acordă la LIBREX și un Premiu „Culianu” pentru cel mai bun program de valorificare a literaturii române din diaspora. Prima laureată este Editura Polirom din Iași (director Silviu Lupescu), care tocmai a tipărit *Micro-Armonia* lui Virgil Nemoianu. O altă pagină specială îmi inspiră și Premiul pentru cel mai valoros program editorial, câștigat de Humanitas-ul lui Gabriel Liiceanu. Oricât de mediatizat hiperbolic ar fi remarcabilul eseist H.-R. Patapievic (care și-a lansat aici în triumf volumul de *Politice*), eu mă gândesc să consacru mai întâi o pagină anume seriei „Tezaur” (coordonator prof. Paul Cornea), ale cărei prime patru titluri deja cuceresc piața. Înainte de asta, trebuie – săptămâna viitoare – să-mi aduc contribuția la Zilele Editurii Panteon (proiectate cu prietenul meu Daniel Corbu, dublat de inenarabila Filomena, cea mult devoratoare de bomboane „Mozart”), editură distinsă la Iași, pe drept cuvânt, cu Premiul pentru publicarea literaturii române originale (55 de titluri în doi ani de activitate, dintre care 41 de titluri de poezie română contemporană inedită). Îmi permit și o derogare de la specificul unui alt premiu oferit aici. Nu voi scrie despre ediția critică „Petofi Sandor” pentru care a fost premiată Editura Helicon din Timișoara (director Ioan Iancu), ci despre excelenta sa serie de poezie format miniatural. În fine, nu și la urmă, premiul cel mai drag inimii mele, ca și tuturor iubitorilor de rafinate livrești, este cel de bibliofilie, câștigat de Colecția Manuscriptum a Muzeului Literaturii Române din București (director Dan Alexandru Condeescu) – după edițiile Blaga și Barbu, ea ne oferă două noi trufandale anastatice: *Litanii avant-dada* de Tristan Tzara și *Belgradul în cinci prieteni* de Nichita Stănescu. (Un cuvânt de apreciere și pentru truditul din umbră al acestei serii bibliofile, colegul Sande Vârjoghe.)

5. Ritualurile de la Casa Pogor. S-au transmis din generație (literară) în generație (bahică). În ziua de azi, păstrătorul tradiției este poetul Lucian Vasiliu, zis și „mierla de la Casa Pogor”, cunoscut mai ales ca soț al Iolande Vasiliu Bacovia. „Riturile de trecere” (că tot veni vorba, la Polirom s-a publicat cartea faimoasă a lui Van Gennep) îs de mai multe tipuri: libații pentru morți (Ioanid Romanescu – fie odihnit!) și vii (Condeescu – două sonde cu Prigat de ananas vărsate pe eleganții săi pantaloni culoarea oului de rață taiwaneză de Prinde Corbu Scoate-i Penele: D.-S.B. – clondir

de vin Dealurile Chimiei închinat direct pe negrii jeans de infatigabila doamnă Lupu – Damon Hill; Saviana Stănescu – ceașcă de cafea „Columbia Gold – Nu poți fără ea!” turnată pe *Adevărul lit. & art.* din poală), exorcisme dansante executate de însuși Lucian Vasiliu cu tot ce mișcă feminin prin zonă (Alfredina și senzuala ei prietenă brunetă) și călușul moldovinesc – oase rupte și drese de bio-computerland-terapeutul Emil Stratan (așa se făcu bine și bietul Vasilescu, victima inocentă a gropilor în care a dat pe la Casa Presei Libere). În plus, incantații lirico-dramatice din ciclul „Baad Revisited” susținute de Cezar Ivănescu, viitorul Nemira CD (primul – Nichita Stănescu-Nicu Alifantis – s-a fost lansat chiar la Iași).

6. Cenaclul Ad-Hoc. Clubul auto-moto-velo-sport „Fiecare Pajero pe eșapamentul său pierde”, susținut de Centrul Univertar Hidrologic (Bahlui-Ciric-Dorobanț-„Veneția”) și Divizia Geneva a Enciclopediei Britanice a organizat la filiala sa din Tătărași (cu sponsorizarea nemiloasă a Companiei de Ascensoare „Timp Suspendat”) un cenaclu literar după modelul Divanului Ad-Hoc (astăzi, canapea de colț) care, cu aproape un secol și jumătate în urmă, ducea la Unirea Principatelor. Cum la acest miracol al isteriei naționale s-a ajuns, la 1859, în urma unei propuneri formulată de un anume Vasile Boerescu (aceea ca un lider mason, ex-părcălabul de Galați A.I. Cuza, să fie înscăunat și la București), mi-a revenit mie deloc ușoara sarcină de a conduce lucrările noului happening istorico-literar. Conspectez, deci, în loc de Poșta (Redacției), din creația lirică a noului val de poete ciriciene: **1. Cristina Wolf** – „Și dacă plete-ți bat în geam/ De se cutremur ochii,/ E ca aminte să-ți aduci/ De Six C.A. Rosetti” (asta da, intertextualitate enciclopedică!); **2. Simona Fazekas** – „Plutim pe sensul interzis/ Și dăm vitezei noaptea asta vamă,/ Pe greci i-am umilit și i-am ucis/ Căci Mercedesul lor e-o rablă” (*Autobahn Story*); **3. Anca Iacobovici** – „Ia-ți mireasă ziua bună/ De la tipi și admiratori./ De la viața studentească/ Cu prenupțialii fiori” (*folclor nou*); **4. Irena XL** – „Când mă gândesc c-am fost femeie serioasă/ până la vârsta asta/ îmi vine să dau înapoi marea cea mare/ pe Bistrița și pe Siret” (*Pontos Axeinos*); **5. Irina Shy** – „Palma fratelui meu este grea/ o simt în stomac/ ca pe pizza insuficient digerată/ eu știu distinct/ adânc/ cum stropi de pepsine se strâng” (*Gastroenterologia patetică*). Miracolu poeziei reîntrupat la Iași, via Edinburgh '1768...

7. Ce-ar mai fi de spus: masa de 1700 g, prefecură oferită de Valentin Talpalari și „femeia în roșu” care servea plăcinte poale-n brâu; cocktailul dat în sala cu frescă a hotelului Moldova de Camera de Comerț (primul în istoria festinurilor naționale la care jumătate din preparate au rămas pe masă); fan-clubul Megastar Patapievic înființat spontan la Teatrul „Lucașfărul” după modelul Coca Cola (să răzuiește titlul de pe coperta megasticlei de 40 de pagini; dacă prinzi de trei ori sportul săptămânii – metafizică, hermeneutică, istoric mentalităților ș.a.m.d. – primești gratuit și u mic Liiceanu la cutie de 0,33 l); celelalte premii neoficiale decernate de standul cu răcoritoai din incinta târgului – „Cea mai apertisană prăjitură de la cel mai necomestibil stanc pentru Mihaela Nikolic (Fundatia „Chemarea ex-Wella Cosmetics”) și „Istoria unei priviri” și fond lila turbat” pentru Centrul de librării Iași (doamnei Narcisa, cu simpatia autorului premii „Happy Family” – secțiunea „I dimineată până seara/ visez la șoldul tău Tamara” – familiei Emil Brumar; musta adolfiană a președintelui juriului, Ioan Holba et caetera plus parastasul de cinci săptămâni Târgul Internațional Bookarest '96 (2-6 iunie, Teatrul Național).

PROZA TÂNĂRULUI ELIADE

de LIVIU GRĂSOIU

În câteva rânduri, câteva considerații asupra unei apariții interesante din mai multe puncte de vedere*. Întâi și întâi pentru că poartă o năstură ilustră: Mircea Eliade. În al doilea rând, pentru că adună între copertile unei cărți pentru o oară prozele din tinerețe ale marelui scriitor, care a scris și răspândite prin reviste până în 1930. Al treilea motiv ce ne-a determinat opțiunea este acela al celor ce au realizat, la Editura Jurnalul literar, recenta ediție: Mircea Handoca, omul care a scris tot despre Mircea Eliade și Nicolae Florescu, dar și ca editor și critic profesionist. Titlul cărții este „Maddalena“, ales după numele unei personaje din unele romane de Mircea Eliade, dar reprezentativă pentru căutările tânărului scriitor abia ieșit din adolescență. Aceste căutări, în care se șovăieși, aceste experimente stilisticești fac din această carte un punct de plecare pentru un nou tip de literatură. Chiar dacă ea are ca lector, sentimentul acut că te găsești, în voia ta, în laboratorul tânărului Mircea Eliade și că parcursul paginilor fără importanță, ori subiecte abordate adonate repede, nu poți rămâne indiferent în fața semnificației lor. Probabil că aici a fost miza principală: orice a scris Mircea Eliade trebuie să fie cunoscut. Așa cum trebuie cunoscute operele tânărului mare creator. Iar faptul că Nicolae Florescu a scris și un aparat critic cuprinzând amănunte despre fiecare schiță, povestire sau novelă, ajută în sensul amintit, plasarea în epocă și în contextul raportării la literatura vremii, la modelele receptate de Mircea Eliade în anii tinereții fiind astfel facilitate. Rămâne doar de vădit și de meditat asupra posibilului receptor. Sunt aceste scrieri destinate publicului larg? Credem că da, în pofida erotismului și a senzualismului la care a recurs prin 1927–1930 Mircea Eliade. În asemenea condiții, Editura Jurnalul literar se adresează în mod special specialiștilor, sau celor ce au făcut o pasiune pentru scriitorul și savantul de faimă mondială, intrat în legendă încă din timpul vieții. Cum ni se prezintă însă Mircea Eliade la începutul lecturii volumului „Maddalena“? Evident

ca un copil teribil, deloc cuminte pe drumurile încă dibuite, ca un cititor asiduu al lui Nietzsche, Dostoievski, Maupassant (cum remarcă și Mircea Handoca), dar și al lui Gib Mihăescu sau Anton Holban. Înclinat spre subiecte șocante, dornic să se mărturisească fără rezerve, plătește tribut adesea romantismului grandilocvent și retoric care, ciudat, coexistă cu notația seacă, obiectivă, supusă observației neiertătoare. Predilecția către fantastic este abia anunțată, în schimb obsesia analizei psihologice puse în slujba autenticismului și exprimată în forma monologului interior abundă. Este sectorul unde îl recunoaștem pe autorul „Huliganilor“ și al celorlalte capodopere. După cum îl recunoaștem, pe cel ce va scrie „Nuntă în cer“, în câteva nuvele a căror simplitate face o bună impresie în pofida naivităților evidente. Am numit paginile intitulate **Idilă, Kreutzer Sonate și Aventură**.

Căutări numeroase sunt și în stilul la care apelează. În „Apologia virilității“, text publicat în **Gândirea** în 1928, tânărul exaltat reușește un fel de versete incoerente, disproporționate cantitativ și presărate cu maxime de tipul „Femeile au nostalgia voinței“ și mărturisiri precum: „Vreau aromele cârnii, vreau boarea muntelui, vreau mireasma putregaiului, a morții, a secetei, mării.“ „Apologia virilității“ înseamnă, după cum însuși o spune, litanii pentru fecioare și slavă pentru mascul. Erotismul este de altfel foarte prezent în scrierile de început ale lui Mircea Eliade, obsesia cârnii având, mai târziu, odată cu maturizarea scriitorului, să se concretizeze în capodopere. Până atunci, însă, compunea, în 1927, o proză cu titlul „Cel care trebuie ascultat“, pe tema unui viol ratat, și „Maddalena“, novelă publicată în 1928. Aceasta din urmă cuprinde o poveste trăită în veacul de mijloc, o poveste ciudată dintre o adolescentă și naratorul îndrăgostit de ideea de feciorie. Lucrurile evoluează straniu, iubirea fizică neputându-se consuma datorită acestei credințe a bărbatului. La polul opus, ca atitudine erotică, se situează „Păcatul“, text până acum inedit, unde, deși se simte lectura din nuvelele lui Gib Mihăescu, găsim bune pagini de analiză a trăirilor violente. Și aici, ca și în „Maddalena“, femeia se supune poruncilor cârnii, instinctul erotic determinând raporturile cu masculul ales după criteriul virilității.

Aceeași impresie de căutare o lasă și alte proze unde elementele de mister, de straniu sau de halucinant sunt armele la care apelează autorul. „Singeritate“ se detașează prin simplitatea deja rafinată, prin frânturile de monolog interior, prin arta de a lucra cu penumbra, ca într-un film de Bergman. „Omul care a voit să tacă“, tipărit cu trei ani mai devreme, în 1927, are parcă ambiții mai mari, lumea de fantasmă, lumea halucinatorie ducând la depășirea condiției umane de către un individ. Ajungând prin puterea de a tăcea să creeze o adevărată împărăție a tăcerii, unde toți se nasc, dar nimeni nu moare, eroul devine „stăpânul lumii, omul care s-a întrecut pe sine, ajungând Dumnezeu“. Inventivitatea prozatorului nu reușește însă decât un final banal, un doctor rostind la căpătâiul mortului: „Omul acesta a fost nebun“. Într-un ospiciu adevărat se desfășoară povestirea intitulată „Treizeci și unu decembrie“. Mircea Eliade creionează o atmosferă de infern, cu halucinații, năluciri, cu demență transmisibilă. Răul trece de la bolnav la doctor care, inconștient, ucide. Pendularea între vis și realitate o întâlnim și în proze ca „Visul“ și „Tatăl“. Constatăm că naturalismul era

surprinzător de agreat de tânărul scriitor ce colabora asiduu la **Universul literar**, la **Gândirea**, la **Sinteza**, la **Viața literară**, la **Est-Vest**, la **Contemporanul**, deci la orice revistă, indiferent de orientarea estetică. „Visul“ se remarcă, în pofida infantilismului subiectului, prin subtilitatea analizei. Dialogul frânt, propozițiile neterminate, sincopate, reacțiile protagoniștilor urmărite cu o intensitate a observației ieșită din comun, toate anunță un viitor mare analist.

Am lăsat spre finalul acestor însemnări un aspect adesea abordat de critică atunci când este în discuție opera lui Mircea Eliade: pledoaria sa pentru autenticism. Orientarea prinsese serios în proza românească de după primul război, balanța dintre realitate și ficțiune fiind înclinată, mai ales de către tânărul generație, în favoarea primului termen. Mircea Eliade declară fără echivoc: „Să fii tu însuși, să surprinzi perfect și total viziunea ta lăuntrică, să exprimi desăvârșit experiența ta, trăirea ta.“ O profesiune de credință reluată, sub diferite forme, de-a lungul întregii sale cariere. Încă din 1924, când așternea pe hârtie nuvela „Întâmplarea“, ne surprinde sinceritatea totală a prozatorului. „Scriu pentru mine. Scrișul îmi dă încântarea propriei mele tării“. Consecvent cu sine și cu programul ales, povestește cum trei tineri (autorul, iubita lui și fratele acesteia), aflați într-o excursie pe munte, sunt surprinși de viscol. Dominat de instinctul de conservare, naratorul nu intervine pentru salvarea vieții prietenului, nu-i dă nici o mână de ajutor fetei, ci pornește singur în căutarea unei colibe. Acolo, la căldura focului, ascultând urlul lupilor, îi spune Evei să se ducă să-și caute fratele, el prefăcându-se neputincios și bolnav. „Da, m-am prefăcut, nu mi-e rușine să scriu aceasta, pentru că aceasta a fost viața“. Mărturie cinică, teribilistă, tinzând spre apologia egoismului feroce. Citind și „Iubirea prietenului meu“, datați 1927, unde ne întâmpină declarații de tipul „il lingușeam pentru că îl uram mult“ și „I-am urât când am înțeles cât era de mlădios și de puternic și de frumos“, citind asemenea afirmații deci, și admitând că, în spiritul autenticismului, sinceritatea nu poate fi pusă la îndoială, ajungem la concluzii deloc măgulitoare pentru Mircea Eliade aflat la vârsta căutărilor de sine.

Din fericire, imaginea se schimbă prin strălucirea descriției și nespusa poezie a paginilor intitulate „Răsărit pe mare“ și „Toamnă venețiană“. Artistul, chiar gășindu-se la început de drum, îl domină pe tânărul debutat și dornic să epateze cu orice preț. Este și aici una dintre calitățile recentului volum „Maddalena“, tipărit de editura Jurnalului literar.

*Mircea Eliade: „Maddalena“ (Editura Jurnalul literar, 1996)

«MALINTZIN», UN ȘARPE CU CINCI CAPETE

de CRISTINA RUSIECKI

La a treia sa ediție, Festivalul Internațional de Teatru Tânăr Profesionist de la Sibiu a alăturat, sub genericul de anul acesta, **VIOLENȚA**, mai multe secțiuni: Mari spectacole, Spectacole experimentale și în spații neconvenționale, Școli și Academii de Teatru, Întâlnirea teatrelor studențești și, o însemnată deschidere, Spectacole lectură. S-au desfășurat workshop-uri de scriitură dramatică și de regie, pe tema **SUNETELE VIOLENȚEI**, o întâlnire între directorii de festivaluri, două lansări de carte, „Dragostea în tranziție – Călătoriile lui Ulise: Scrisori către Penelopa”, de Margaret A. Harrell și o antologie, fără destinație comercială, de texte selectate de Mircea Ivănescu ca răspuns la tema actualului ediții: **VIOLENȚA**. Dintre meritele de anul acesta s-ar putea aminti și un foarte necesar stagiu al criticilor, organizat de AICT-UNITER, cu tineri critici din zece țări.

Deschis cu spectacolul care a obținut Marele Premiu UNITER '96, **ORFANUL ZHAO** de Ji Junxiang, regia Alexandru Dabija, festivalul a prezentat în jur de trei producții pe zi. Cum pentru spectacolele românești informațiile sunt mai accesibile, mă voi referi la o reprezentare mexicană, **MALINTZIN**, atât pentru că demersul antropologic îi incită mai rar pe creatorii români de teatru, cât și pentru acuratețea mijloacelor sale neconvenționale. Surprinzător prin opțiunea tranșant non-lingvistică, în ciuda sincretismului său, spectacolul dă preeminență unei semantici a vizualului, apărându-se de logica limbajului.

Dans, muzică originală, pictura corpurilor, o cromatică nervoasă a alternanței roșu-alb-negru, cu un fundal pe care se desfășoară proiecții video, substituie discursul lingvistic. Cu o singură excepție: cuvintele-lemă care apar pe ecran pentru a articula cele șapte părți ale spectacolului: Ritualul, Dans șarpe, Dansul Furiei, Ciocnirea, Ființe supranaturale, Sacrificiul și Sfârșitul, adică destinul simbolic al lui Malintzin, fundal pentru meditația asupra traiectului culturii mexicane de la civilizația amerindiană, vârsta de aur, după părerea autoarei, la cea modernă, amestec de bigotism creștin și deriziune carnavalescă.

Mamă siluită a noii rase mexicane, amestec etnic și spiritual, figura lui Malintzin ca obiect de deznăviște și, în aceeași măsură, de exaltare, este încarnată scenic deopotrivă de Femeia Florilor, de Copilă și de cele trei balerine (Isabel Beteta de Con, Adriana Delgado și Antonia Guerrero, autoarea și regizoarea spectacolului). Fiecare din cele cinci, de la candoarea copilei la grotescul balerinelor, impersonază una dintre fațetele lui Malintzin. După cum mărturisesc, dansul lor concentrează „nevoia de a recupera prezența femeilor ca îndrumători spirituali, pretezele Mamei-Păniant, o forță umanizatoare și eliberatoare”.

Fetița neofită, dovadă a celor 500 de ani de influență continuă a lui Malintzin, și preteasa care o inițiază, Femeia Florilor, circumscriu una din cele trei zone ale spațiului scenic. Ele pun în ramă spectacolul deschis de preteasa care îi dă copilei învățăturile despre Malintzin și îl închid

aruncând spectatorilor, la sfârșitul istoriei, ploaie de flori. Alături se află spațiul muzic populat de o nouă pereche copil-adul muzicieni cu instrumente tradiționale de stranie sonoritate – identificabile în toate producțiile cu intenție antropologică – ce oferă un necesar contrapunct acordurilor electronice moderne.

În economia spectacolului, dominant este dansul celor trei balerine cu spatele și fețele pe jumătate pictate (deși abstractă, pictura facială le delimitează tipologic). Numai dansul este destinat să transforme în substanță (de cele mai multe ori non-ficțională) cuvintele apărute pe ecran pentru a anunța marile perioade de evoluția omului și din istoria Mexicului. L' început, dansul șarpelui care se disociază în trei (fiecare cu o personalitate distinctă), neutr emoțional, probează mai degrabă virtuozitatea: Pe toată durata spectacolului curg imaginile video pe fundal, destul de greu de urmărit decât altfel, în simultaneitatea rupturilor din spații de joc. Urmează baletul splendorii păgâne c frenezia forței și a vitalității unor zeci sălbatic probabil partea cea mai captivantă. Mai rafinat ar fi fost fragmentul cuceririi spaniole, succed de asimilarea raselor, dacă sugestia nu ar fi fost atât de explicită (proiecțiile video cu imagini ale manifestărilor contemporane întrerup brutal subtilitatea de până atunci a simbolurilor).

De remarcat este abordarea fără găselnițe relației cu obiectul plurifuncțional, mai întâi ca piesă de decor, costum apoi pentru cele trei părți ale lui Malintzin, când vitalitatea le-a fost substituită de ornamental. Femeile sălbatic pline de putere ale începutului, transformate prin costumele noii culturi în fetișuri timide desemantizate, au aparența caricaturizată a marionetelor de bălci.

Și, cu toate că unui spectacol care într-o clipă își propune să ilustreze evoluția de la geneză la apocalips, plus o etnogeneză, multe i s-ar putea obiecta, totuși **MALINTZIN** a figurat prin puținele producții autentice vii ale trupelor invitate la Sibiu.

REAȚIUNEA A PRINS IAR LA LIMBĂ

de REMUS ANDREI ION

«**N**oi românii suntem așa cum am fost și teamă mi-e că așa o să și rămânem», îi scria Caragiale lui Delavrancea. Anton Tauf, căruia îi place Caragiale pentru că îl „însăpământă”, face din acest citat motto pentru „Conu' Leonida față cu reacțiunea”. Spectacolul are acum două versiuni, asemănătoare. Prima a apărut la Naționalul din Cluj în 1994 și a iritat până la alergie conducerea teatrului, și este jucată extrem de rar. Ajuns director la Teatrul din Baia Mare, Anton Tauf a decis să-și apere vârful carierei regizorale și a refăcut „Conu' Leonida...” într-o altă distribuție. Spectacolul de la Cluj a ajuns celebru prin premiile obținute la Festivalul Atelier de la Sf. Gheorghe. A urmat o campanie de telefoane de aneninițare suportată de regizor și actorii din distribuție, neselecționarea la festivaluri, scoaterea din repertoriu la un moment dat prin semnătura pompierului. Dorel Vișan, incomodat de opțiunea regizorală, a făcut totul ca să readucă în anonim spectacolul.

De ce? Pentru că este vorba de un spectacol politic exemplar. Fără a clinti măcar o virgulă din textul lui Caragiale, și fără a renunța la calitatea estetică, Anton Tauf vede un Conu' Leonida „crispant de actual”, un răspuns pentru „Să-l mai lăsăm pe Caragiale în pace!” și „Caragiale e un autor fără succes în Ardeal, el nu

se adresează acestei zone!”.

Ei bine, Leonida este de astă dată un fost colonel de securitate ajuns funcționar al Puterii, un beneficiar al revoluției cu certificat și diagonală tricoloră în care nu se desparte nici după ce se dezbracă în izmene. Votca o bea rusește, se ocupă de dosare cu o fericire delirantă, îi place televizorul numai atunci când denigrează reacțiunea, este îndrăgostit încă de nevasta a dintâi, tovarășe cu coc și decorație de frunză, care amintește de „legea veche” și reface nostalgia „hitului” de la Bumbești-Livezeni. Efimița, personaj cu câteva replici, se înscrie în stilul bolșevic, parvenită, extaziată de cuvântul teatru pentru că-și imaginează o altă garderobă, stă dreptă când Leonida bea votcă sau se duce la wc, bea cot la cot cu el, cu sticla, damigeana sau naveta, deschide sticlele de bere cu dinții, și „Nu dă Dumnezeu odată s-o vedem și pe asta!” o spune cu foarfeca în mână și porniri de Lorena Bobbit.

Ceea ce i-a scos din minți pe clujenii politrucii nu este altceva decât parodiarea lui Funar: Leonida încercat de darurile primite de la Putere are în sacoață o copie minionă a statuii lui Avram Iancu plantată patriotard în fața Naționalului din Cluj. Este un suvenir care-l încântă pe propagandistul „legii de murături”. În curtea lui Funar nu dă bine așa ceva. desi

primarul are ideea suvenirurilor în campania electorală. La Baia Mare statuia este mai mare (0.5 m), copie fidelă a realității, este înțeleasă un Garibaldi, și Efimița o sărută cu foc.

Nu este privit bine nici faptul că Bucur, excelentul interpret al lui Leonida la Cluj, seamănă cu prefectul de Covasna, vicepreședinte al Vetrei Românești. P. Talașman, Leo de la Baia Mare, are printr-o cadouri o coroană pe care Efimița i-o așază imediat de cap aducând astfel cu hil regi/împărați ai țiganilor. Un regel cu diadema tricoloră, echipat în maiou și chiloți, care încontinuu și atacă reacțiunea! Deosebi dintre spectacolele de la Cluj și Baia Mare s-a în primul rând de interpretare. Actorii cluj Bucur Stan, Maria Seleş (Efimița) și Ilie Negru (Safta) au mai mult rafinament, joacă tare, construiesc replica. La Baia Mare, I. Talașman, Nicoleta Bolcă (Efimița), N. Mojolic (Safta) au maniera actorului de revu. Din această cauză probabil că Anton Tauf, a cu mare experiență, a trebuit să mai reducă nuanțele personajelor și le-a lăsat să impună lăncezeală bahică, idiotenie mahmură.

Cel mai mare pariu al lui Anton Tauf, ca reușit mai ales la Cluj, ține de actorie: „Aș să fie o întoarcere la abecedarul artei actorice de a nu se juca numai cuvântul sau sen regizoral, ci de a se juca multiplele planuri unei situații. Iar textul lui Caragiale reușește crape smălțul celor mai dinți artiști”. preluarea spectacolului Conu' Leonida și la Baia Mare se relansează un teatru, dar și posibil unor turnee cu un spectacol de referință pe ultimele stagioni

HOBBY

de GRETE TARTLER

Nu știu dacă „muzica și boxul sunt științe“, cum afirma recent un fost boxer, devenit star pop, Gordy, dar, după o jumătate de secol în care știința a fost considerată calea viitorului, muzica beneficiază de toate avantajele practice ale științei. Computerele și orgile electronice ar putea face din oricine un compozitor (presupunând că există talent și dorință de a fi așa ceva...), după cum muzica socotită până nu demult „pentru inițiați“ poate deveni, datorită tehnicii, accesibilă oricui. Un nou hobby.

De curând, revistele culturale ale lumii au fost pline de montarea Ring-ului la Chicago, pentru care Lyric Opera a cheltuit 6,5 milioane dolari și biletele (pentru toate patru spectacolele), care costau 500 de dolari, s-au vândut încă din august 1995. Deși Wagner nu place, teoretic, oricui, montarea „pe jumătate circ, pe jumătate Jurassic Park“ a atras mase întregi, făcându-l pe Zubin Mehta la fel de

popular ca pe un interpret rock. Accesorii postmoderne și futuriste, dublări cu acrobați (fiicele Rinului executând saluri mortale într-o apă imaginară, Walkyriile avântându-se pe trambuline, balaurul Fafner cărat de 16 acrobați în negru, pe post de Dino scheletic cu bot de tablă) au transformat lumea wagneriană într-un fel de târg al tuturor posibilităților, de unde nimeni nu voia să lipsească. În alte condiții succesul Evei Marton sau un debut normal, ca al tinerei Jane Eaglen („o Birgit Nilssen a secolului XXI“), n-ar fi devenit peste noapte celebre, iar performanțele medii ale Tinei Kilberg sau ale lui Siegfried Jerusalem ar fi trecut neobservate. „Forțele tehnice“ puse în mișcare au declanșat însă o adevărată campanie wagneriană. așa încât orice locuitor din Chicago (și desigur din multe alte orașe americane) s-a dotat cu CD-uri, partituri, „tablării wagneriene“ (gen coifuri, scuturi și săbii), urși de pluș în costume de Walkyrii (numiți „Bruin-Hilde“,

pahare pictate cu scene din **Tetralogie**, pachete cu hrană rece „Fiicele Rinului“ (sandvișuri cu thon) sau „Wotan“ (cu șuncă și cașcaval). Reclama a întrecut orice imaginație: sloganuri precum „Big money. Big egos. Big risk“ au prins de minune în Țara Dallas-ului, unde zeii corupți din Walhalla pot foarte bine fi strămoșii Ewing-ilor. Librăriile s-au umplut de scrisori și autografe ale maestrului de la Bayreuth, Institutul de Artă din Chicago a prezentat „Litografii din scene wagneriene“, cinematografele – filme adecvate, precum „Ludwig 1881“ sau „Apocalipsa, acum“, universitățile – conferințe despre Nietzsche și Wagner, Wagner și Verdi, Wagner și maleficul. Spună cine-o vrea că asemenea campanie e kitsch: nu se poate contesta că după atâta Wagner generalizat americanii nu au dobândit un nou hobby.

Un alt exemplu de hobby muzical – dar altă calitate – oferă actorul Woody Allen celebru pentru pasiunea sa de a cânta jazz la clarinet. De 25 de ani studiază câte două ore pe zi și concertează în fiecare seară la „Michael's Pub“ din New York. Atât de importantă e seara respectivă pentru el, că nici premiul Oscar nu s-a dus să-l ridice, fiind într-o zi de luni. Chiar acum se află în turneu cu New Orleans Jazz Band în turneu prin Europa (a cântat deja la Madrid și Frankfurt). „Dacă așa fi avut cu adevărat talent, aș fi devenit muzician de profesie“, declară el. Oare modestia înseamnă în asemenea situație cunoaștere de sine?

cinema

UN ROMÂN LA HOLLYWOOD – JEAN NEGULESCU

de MANUELA CERNAT

Neașteptata virtuozitate tehnică demonstrată de cineastul creditat până atunci ca un rafinat stilist, poet al sentimentelor și maestru în îndrumarea actorilor, îi determină pe patronii de la „Fox“ să îl provoace la un nou pariu, cu atât mai riscant cu cât angajează întreaga industrie a filmului american. Recent brevetatul sistem „Cinema-Scope“ fusese experimentat până atunci o singură dată, pentru fastuoasa superproducție istorică **The Robe** (Cămașa lui Iristos), unde aproape toate cadrele erau populate cu sute de figuranți. Opțiunile publicului fiind deseori impredictibile, se puneau întrebări dacă noul tip de ecran se potrivea și filmelor cu personaje puține, turnate în interior, cu decoruri simple. Hollywoodul trebuia cu orice preț să încerce să contracareze ofensiva televiziunii care încet dar sigur, începea să-i răpească spectatorii. Cinemascopeul putea fi o soluție.

Al doilea film vreodată turnat în sistem **Cinemascope**, comedia **How to Marry a Millionaire** (Cum să te măriți cu un milionar) îi este încredințată lui Jean Negulescu. „Principala noastră misiune – scrie cineastul în cartea sa de mintiri – era să demonstrăm deopotrivă marelui public și celorlalte studiouri, încă nedecise dacă să-și însușească sau nu noua tehnologie, că **Cinemascopeul** putea fi utilizat și pentru o arătașie simplă, contemporană.“ Subiectul ales pentru acest test este croit după tiparul comedioarelor de pe Broadway: trei manechine

bogați, dar poznașul Amor le încurcă socotelile. De fapt studiourile joacă o carte importantă. În 1949, în Statele Unite existau un milion de televizoare. Doi ani mai târziu, statisticile înregistrau de zece ori pe atâta, iar în 1959 totalul abonamentelor se va ridica la cincizeci de milioane. Tot în 1949, se vânduseră doar cincizeci de milioane de bilete de cinematograful, cu douăzeci de milioane mai puțin decât în 1948. Disperată, industria filmului încearcă să-și înfrângă inamica pe propriul teren, cu propriile arme: personaje puține, peisaj citadin, formulă evazionistă apropiată de a viitoarelor „soap opera“. Singura deosebire, de natură să aducă înapoi lumea în sălile de cinema, consta în imensitatea ecranului panoramic.

Negulescu n-are intuiția să mizeze pe marea pasiune a vieții sale, eternul feminin, întruchipat în **Cum să te măriți cu un milionar** de voluptuoasa Marilyn Monroe, de sofisticata Lauren Bacall și de nostima Betty Grable. Oare își dă seama că în cariera lui acesta este un moment de răscruce? Probabil că nu. Abia mai târziu va înțelege că noul pariu acceptat a marcat paradoxal un apogeu dar și un început al declinului. Apogeu prin ovațiile delirante din seara premierei, începutul declinului prin abandonarea realismului frust de până atunci în favoarea unei viziuni idilice asupra vieții. Împins de producători pe toboganul rețetelor facile, al comedioarelor comerciale, cu personaje descinse parcă din paginile revistelor mondene, cu intrigi sentimentale desuete,

ilustrată, va rămâne până la urmă prizonierul formulei „chic“.

Cum să te măriți cu un milionar coincide cu formidabila campanie publicitară lansată de studiouri pentru a face din blonda Marilyn Monroe un sex-simbol al Americii. Poate de aceea în memoria publicului numele cineastului va rămâne pentru totdeauna legat de agreabila comedie de salon care de fapt o impune ca actriță și nu doar ca star, pe Marilyn. „Jean Negulescu? Ah da, a făcut **How to Marry** cu Monroe!“ Și pentru Marilyn întâlnirea cu Jean este providențială. El o învață să deschidă ochii mari când privește țintă în obiectiv, să-și țină buzele ușor întredeschise, să pară mereu nedumerită de tot ce se întâmplă. Și tot el, pentru acest rol, punându-i ochelari și obligând-o să intre în pielea unei fetișcane mioape care nu vede mai departe de vârful nasului, izbutește să obțină de la ea cea dintâi adevărată performanță actoricească, demonstrând că păpușa platinată nu este doar o bombă sexy ci și o interpretă inteligentă și sensibilă, cu umor și intuiție. De-a lungul anilor, conducerea studiourilor va apela nu o dată la Negulescu pentru refacerea unor cadre cu Marilyn, ratate de alți regizori sau pentru a adăuga secvențe noi, necesare unor filme de-acum isprăvite. Măiestria, flerul, îndelunga lui experiență vor fi frecvent folosite de cei de la „20-th Century Fox“ pentru salvarea de la fiasco sau doar pentru a împrumuta ceva din eleganța stilului Negulescu – „the Negulescu touch“ –, a unor proiecte aflate pe șantier la Hollywood sau uneori la capătul lumii, la Hong Kong ori la Londra, la Roma ori la Madrid.

Datorită lui Negulescu, în 1953 pariul **Cinemascopeului** este câștigat. Zgârie norii din Manhattan, aeroportul, bucătăria și salonul apartamentului închiriat de cele trei fetișcane de măritat, carlinga de avion sau cabina vânătoarească, interiorul de bar new-yorkez sau de limuzină, se pretează de minune la noul ecran. Imensul succes de casă și de presă obținut de **How to Marry a Millionaire** întăresc și mai

Amélie Nothomb

Noul roman al tinerei scriitoare belgiene Amélie Nothomb, Les Catilinaires, apărut la editura pariziană Albin Michel, îndreptățește părerile enunțate despre cărțile sale. Ea reușește cu talent să și „mintă” până la un moment dat cititorul, transformând o inofensivă narațiune într-o farsă de un grotesc inimaginabil. „Eufemismul îi este la fel de străin acestei belgiene crude ca și sensibilitatea afectată. În fața urâteniei fizice și psihice ea folosește un râs mușcător, al dracului de molipsitor”, afirmă despre opera ei în general și despre Catilinare în special criticul Didier Sénécal. Pierre Assouline constată că „Amélie Nothomb face minuni cu subtilitatea-i crudă, ajungând să stăpânească perfect arta crescendo-ului. Ea și-a imprimat personalitatea, umorul și stilul în cărțile sale. Romanul Les Catilinaires începe ca un desen de Sempé, continuă ca o nuvelă de Stephen King și sfârșește ca o piesă de Beckett”.

CATILINARELE

Cum se poate scăpa de un vecin ursuz care te stingherește?
Poate invitându-l la cină împreună cu nevasta? Eroare fatală.

„Dar d-na Bernardin?”. Vecinul a reacționat după un timp, pentru o dată l-am înțeles: să-l întreb despre nevastă când cu cinci secunde înainte era în tovărășia lui Hesiod, avea motiv să fie descumpănit. Nu mi-a răspuns. S-a mulțumit să mă privească exasperat. Nu m-am formalizat devenind conștient de un adevăr absolut: Palamède Bernardin era mereu nemulțumit.

Am insistat.
– Da. Te primim în fiecare zi cu plăcerea pe care o știi. Am fi și mai bucuroși dacă nevasta dumitale ar consimți să te întovărășească.

Socoteam, de fapt, că prezența nevastei nu putea să înrăutățească situația. Observând că oaspetelui nostru nu-i e pe plac sugestia mea, mi s-a părut că e cu atât mai bine.

– Îți știi proverbiale delicatețe Palamède. Ce ai spune să vii împreună cu ea, mâine după-amiază la un ceai sau la o cafea?

Tăcere.

– Juliette ar fi încântată să aibă o tovărășie feminină. Care este prenumele d-nei Bernardin?

Cinsprezece secunde de gândire.

– Bernadette.

– Bernadette Bernardin?

Am bufnit într-un râs idiot, încântat de grosolănia mea.

– Palamède și Bernadette Bernardin, un prenume ciudat unit cu un pronume banal, iterativ. E minunat.

S-a întâmplat ceva neașteptat: vecinul a răspuns.

– Nu va veni.

– Iartă-mă, te-am jignit! Te rog să mă scuzi. Prenumele voastre sunt fermecătoare.

Rar vorbise atât de mult.

– S-a îmbolnăvit?

– Nu.

Conștient și mulțumit de indiscreția mea, am continuat:

– Te înțelegi bine cu ea?

– Da.

– Atunci e simplu, Palamède! S-a hotărât, ca să te oblig să ne prezinți nevasta, vă invităm nu la ceai ci să cinăm împreună, mâine seara la 8. Așa cum bine știi, a refuza o invitație la cină e nepolitic.

Juliette a ieșit din bucătărie, contemplându-mă cu spaimă. Am liniștit-o dintr-o privire și am continuat fără nici un scrupul:

– Noi va trebui să ne pregătim pentru o asemenea ocazie neobișnuită. Te-am ruga, dragă Palamède, să nu vii la noi mâine după amiază. Pentru o dată vom aștepta seara să ne vedem.

Juliette s-a întors în bucătărie abia stăpânindu-și hohotul de râs. Dl. Bernardin era consternat. Poate din această cauză a plecat, prin minune, la 6 fără 5 minute. Eram fericit!(...)

Când d-na Bernardin a intrat ni s-a oprit respirația. Era la limita omenescului. Vecinul a trecut pragul apoi a întins mâna în afară: a tras înăuntru ceva enorm și lent. Era o masă de carne îmbrăcată într-o rochie sau mai curând înfășurată într-o stofă.

Așa arăta: nefiind vorba de un consult medical, am ajuns la concluzia că protuberanța se numea Bernadette Bernardin. De fapt, cuvântul protuberanță nu se potrivește. Grăsimile ei era albă și netedă, nu putea să evoce o florescență.

Un chist, era un chist. Eva s-a născut din coasta lui Adam, d-na Bernardin a crescut ca un chist în burta vecinului nostru. Uneori bolnavii se operează de un chist interior care cântărește dublu sau triplu greutatea lor. Palamède se căsătorise cu o îngrămădire de carne de care fusese eliberat.

Explicația era o elucubrație din partea mea. Totuși, oricum am lua-o, părea mai reală decât versiunea „rațională”, că această buhăială a fost odată o femeie – cerută în căsătorie. Minte nu putea accepta o asemenea eventualitate. Nu era momentul pentru raționamente. Soții trebuiau primiți în casa noastră. Juliette s-a purtat ca o eroină. A venit în fața chistului, i-a întins mâna spunând:

– Scumpă doamnă, e o bucurie să vă întâlnesc.

Spre marea mea surpriză, o tentaculă osânză s-a desprins din masă, lăsându-se atârna de degetele nevastei mele. N-am avut curajul să o imit. Am condus în salon cele două individualități. Doamna s-a înghesuit pe canapea. Domnul s-a așezat în fotoliul său. Nu s-a mai mișcat și a tăcut.

ram consternați. Mai ales eu, autorul acestei
ii – a acestei desfășurări de grăsime – sub
rișul nostru. Auusesem inițiativa ca să-l
n încercătură pe vecin.

ernadette n-avea nas: niște găuri vagi care
u loc de nas. Niște crăpături înguste, mai
conțineau globii oculari: poate ochii, nimic
ideea de înțeles că privesc. Gura mă intriga
nai mult: părea a unei caracatițe. Mă
am dacă orificul poate produce sunete.
parte politicoasă, m-am adresat ei, cu o
aleje care m-a surprins chiar pe mine.

Stimată doamnă, cu ce vă pot servi? O
tută? Două degete de sherry? Porto?

a petrecut ceva uluitor: masa de grăsime
ntors spre bărbatul său, a rîgâit câteva
ituri înfundate. Palamede, care părea că
ge chiorăiala, a tradus:

Fără alcool.

escumpănit, am insistat:

Un suc de fructe? Portocală, mă, roșie?

nouă salvă de zgomote: interpretul a
nis:

Un pahar de lapte. Cald, fără zahăr.

Iugat după zece secunde de tăcere:

Pentru mine, vișinată.

lette și cu mine am fost foarte fericiți că
cazია să ne refugiem în bucătărie. În
ce se încălzea laptele, nu îndrăzneau să
vim. Ca să destind atmosfera, am șoptit:

Îl punem într-un biberon?

ăs convulsiv de fetiță cu părul alb.
cula de osânză mi-a atins mâna când i-am
iharul. M-a trecut un frison de dezgust pe
oinării.

a fost nimic în comparație cu repulsia care
crispat fălcile când paharul i-a atins gura.
iul a desfăcut ceea ce serveau drept buze și
reput să aspire. Laptele a fost supt dintr-
înghițit însă de mai multe ori; fiecare
tinare făcea zgomotul unei ventuze de
ic care desfundă o chiuvetă. Eram îngrozit.
le, să vorbesc, să spun orice.

De când sunteți căsătorii?

sând inconștientul să vorbească, eram
ret.

ipă cincisprezece secunde, bărbatul a
is:

De patruzeci și cinci de ani.

truzeci și cinci de ani cu acest chist. Am
it să pricep mai clar starea mentală a
ului.

Cu doi ani mai mult decât noi, i-am spus
ând longevitatea conjugală.

nțeam că vocea îmi sună fals. Din această
nu puteam să-mi controlez cuvintele. Am
întrebare monstruoasă:

Aveți copii?

clipă mai târziu m-am blestemat. Să ai
cu... așa ceva? Reacția d-lui Bernardin
iderat. S-a roșit de mânie și a răspuns

M-ai mai întreat! În prima zi!

făia de mânie. Nu-l scosese din fire
nea negândită a întrebării ci faptul că mai
ise. În lumina exploziei mi-am
ama de excepționala memorie a vecinului
doctorul Bernardin. Calitate care-i servea
să se supere când prindea pe cineva pe
greșit. Am bâlbâit o scuză. Tăcere. Nu
neam să mai vorbesc. Nu mă puteam
lica să n-o contempu pe d-na Bernardin.
em învățat, de mult, că anormalii nu
esc priviți. Acum era ceva mai puternic
mine.

am gândit că îngrămădeala de grăsime are
aptezeci de ani, nearătându-și, totuși,
Pielea – membrana care acoperea bucata
nză – era netedă, fără riduri. Capul îi era
it de un păr frumos, sănătos, negru fără
i fir alb.

voce interioară demonică îmi șoptea:
adette este proaspătă ca în prima zi”.
mușcat buzele înfrânând un răs nebun,
le stăpănit. Atunci am observat panglica
ă cu care – Palamede desigur – îi erau
câteva șuvițe de păr. Cochetăria a pus
rezistenței mele. Am început să sughit

jalnic, bolnăvicios.

Când am avut puterea să mă opresc, l-am
văzut de dl. Bernardin fixându-mă nemulțumit.

Sublima Juliette a sărit în ajutorul meu:

– Emil, vrei să te ocupi de cină? Mulțumesc,
ești un înger.

Din bucătărie am auzit-o cum s-a lansat
într-un lung monolog.

– Ați remarcat amabilitatea bărbatului meu?
Mă tratează ca pe o prințesă. Așa se întâmplă de
când aveam șase ani. Ne-am iubit din primele
clipe! Nu ne-am despărțit niciodată. În cincizeci
și nouă de ani de viață comună, n-am încetat să
fim fericiți unul cu celălalt. Emil are o
inteligentă și o cultură excepționale. Ar fi putut
să se plictisească lângă mine. Nu! N-avem decât
amintiri frumoase. În tinerețe aveam părul lung,
șaten deschis. El mi-l îngrijea: îl spăla, îl coafa.
În ziua căsătoriei mi-a făcut un coc fabulos.
Uite, priviți fotografia! Nu s-a pomenit vreodată
ca un profesor de greacă și latină să fie atât de
bun coafor. Aveam-amândoi douăzeci și trei de
ani. Emil era atât de frumos! Ca acum! Știți că
mi-am păstrat rochia de mireasă? Mă încape și
acum. M-am gândit să o pun în seara asta, vi s-
ar fi părut, poate, ciudat. Nici eu, doamnă, n-am
avut copil. Nu regret. Lumea de azi a atât de
dură pentru tineri. Pe vremea noastră era ușor.
Ne-am născut la diferență de o lună, el la 5
decembrie 1929 iar eu la 5 ianuarie 1930. La
sfârșitul războiului aveam cincisprezece ani. Ce
noroc că n-am fost mai bătrâni! Emil ar fi plecat

dosar

MADAME WAGNER AVEA STIL...

În Franța, la editura „Le Cherche-Midi”,
s-au publicat, nu cu mult timp în urmă,
„Scrisorile” Cosimei Wagner adresate
filosofului Nietzsche. Cosima Wagner era fiica
naturală a Mariei D’Agoult și a compozitorului
Franz Liszt. În prima căsnicie, fusese soția
șefului de orchestră, eminent muzician în epocă,
Hans von Bülow, wagnerian de notorietate. Deci
Cosima Liszt devine Cosima von Bülow, iar
după ce-l seduce pe autorul „Vasului fantomă” –
Cosima Wagner. Cât despre Nietzsche, acesta
era un tânăr filosof brillant și un promițător
compozitor, pe care destinul l-a îndrumat spre
cariera filozofică. În scrisorile Cosimei,
Nietzsche juca rolul destinatarului, fiind
obiectul, nu subiectul, unui schimb de idei.

Autorul acestei cărți e de fapt Cosima, iar
tema favorită – un „oarecare” Richard. Cititorul
va descoperi o femeie cu o puternică
personalitate, căreia Nietzsche îi purta o mare
stimă, chiar o anumită afecțiune (în jurul ei
țesându-se numeroase legende). Deși fiica unei
franțuzoaise și a unui bărbat eminent
european, Cosima a fost nemțoaică până în
adâncul ființei sale. Germană și pro-germană,
naționalistă și burgheză, dar în același timp
generoasă, destinată și o bună mamă. Era ceea ce
îndeobște numim o femeie de interior. Dar,
atenție, în interior sălășluiau Liszt, Wagner și
câteodată Nietzsche. Scrupulosă de riguroasă,
sigură pe ea, dar niciodată prețioasă, se interesa
de toate, de la amănunte aparent nesemnificative
până la idei elevate, vorbind în cunoștință de
cauză și despre bradul de Crăciun și de tragedia
greacă.

Relata în scrisorile sale despre copii sau cine
știe ce teorie recentă, descria cu aceeași
acuratețe progresul realizat de ilustrul ei soț la
opera „Crepusculul” zeilor“, ca și vizita unor

pe front, poate ar fi murit. N-aș fi putut trăi fără
el. Dumneavoastră înțelegeți. Și dumneavoastră
ați trăit atâta timp împreună.

Am băgat capul pe lângă ușă, să privesc
spectacolul. Juliette vorbea singură, cu exaltare,
în vreme ce vecinul privea în gol. Vecina nu
puteam să știu ce face.

A trebuit să ne așezăm la masă. Instalarea
d-nei Bernardin a fost o încercare grea. Două
treimi din masa de găsime se revărsau de o parte
și de alta a scaunului. Nu s-ar fi putut răsturna
într-o parte? Pentru a evita prăvălirea am proptit
scaunul cât mai aproape de masă. Așa carnea ei
era fixată. Era bine să nu privești roata de
grăsime înconjurând farfuria.

A trecut un an și nu-mi amintesc gura. Îmi
amintesc doar că pregătisem cu foarte mare grijă
cea mai rafinată cină posibilă. Perle la porci?
Mai rău. Porcii mănâncă orice fără
discernământ, cu un aer foarte bucuos.

Vecinul mănâncă hulpav și dezzgustat.
Înfulecă mari cantități dând impresia că le găsea
infecte. În timpul mesei n-a spus decât o frază,
de-o lungime uluitoare pentru el:

– Mâncăți atât și totuși sunteți slabi!

Fraza ne-a fost aruncată cu mânie. Ar fi
trebuit să-i replic că nu mai avem ce să mâncăm,
nu ne lăsaseră aproape nimic. Am avut
înțelepciunea să păstrez remarca pentru mine.

**Prezentare și traducere:
de Andriana Fianu**

**Cosima, „singura femeie” pe care
Nietzsche „a admirat-o profund”**

prieteni, ironiza pe francezii din 1870 etc.

O femeie credincioasă și prea inteligentă
pentru a fi vanitoasă. Dacă în primele scrisori e
de-a dreptul sinistră, o dată ce-și regăsește
tonul, temperatura sa literară ajunge pur și
simplu seducătoare. De fapt, Cosima Wagner
are stil...

**Selectie și traducere
din „Le Nouvel Observateur”:
Constantin Ardeleanu**

PORTRETUL LUI PICASSO

Întrebare. Când v-am cunoscut la Paris, chiar înainte de publicarea cărții *Cei goi și cei morți* (*The Naked and the Dead*), păreați să fiți atașat de Europa. Tocmai vă înapoiaserăți de la Barcelona, oraș care v-a entuziasmat. Îmi amintesc că am călătorit împreună la Chartres deoarece ne-ați convins, pe sora dumneavoastră și pe mine, să-l ajutăm pe prietenul dumneavoastră spaniol Paco Benet să-i răscumpere pe Manolo Lamana și Nicolas Sanchez Alborno, internați în lagărul de muncă obligatoriu de la Cuelgamuros, în Valle de los Caidos, de lângă Madrid. Cum nici măcar nu-mi începusem studiile universitare, ați vrut să verificați priceperea mea de ghid. Ceea ce m-a impresionat cel mai mult, totuși, a fost conferința de mai mult de o oră pe care mi-ați ținut-o despre marea rozetă a catedralei. În clipa aceea am intuit că, în ciuda intenselor sentimente pe care le aveai față de Europa, ați luat hotărârea de a o părăsi pentru a vă concentra asupra scenariului nord-american. În *Portrait of Picasso as a Young Man* dați impresia că ați reluat, pentru prima dată, linia de gândire a tânărului Norman Mailer, care era dispus să publice *Cei goi și cei morți*. Nu-mi amintesc ca mai înainte să fi scris ceva cu privire la estetica și geniul european.

Răspuns. Este pentru prima dată când revin la viziunea singurei mele cărți pe care am scris-o despre Europa. Cu toate că, într-un mod indirect, am încercat să spun și ceva despre Spania și despre Franța sfârșitului de secol

LA TINERETE

trecut. La începutul anilor șazeci am semnat un contract cu Mac Millan, pentru a scrie o carte despre Picasso. Mai întâi am călătorit în Provența, în tovărășia lui Jeannie Campbell, pentru a-i vizita pe John Richardson și pe Douglas Cooper, cu speranța că ni-l vor prezenta pe pictor. Însă nu am reușit să-l văd. Eu aș spune că, acum, nu este vorba atât de Europa cât de faptul de a mă întoarce în timp, așa cum se întâmplă cu Picasso. Detest să întrebuițez cuvântul „obsedat” pentru conotațiile sale holnăvicioase. Când te dedici literaturii, nu poți să nu te frământă gândind dacă stilul tău este personal sau l-ai luat cu împrumut. Te costă o eternitate să crezi un stil propriu, așa încât, când reușești, refuzi să-l mai părăsești. În acest sens, figura lui Picasso m-a ajutat mult; am recurs mereu la acest punct de referință pentru a-mi spune că nu există motiv ca să fii consecvent cu un stil. Nu asta dă măsura grandorii tale. Picasso a practicat vreo douăzeci de stiluri diferite și a avut succes în toate, până la punctul în care, luate separat, fiecare din ele au făcut din el un pictor de prima linie.

Î. Cu toate că proiectul n-a ajuns niciodată să se realizeze, ați sacrificat două din lunile cele mai fericite ale vieții dumneavoastră pentru a examina cele 33 de tomuri Pablo Picasso de Christian Zervos, publicate de Cahiers d'Art. Apoi, v-ați petrecut întreaga vară scriind un dialog imaginar, care avea în vedere două chestiuni: „Ce deosebire există între suflet și spirit?” și „Cum poți deosebi natura de formă?”. Vă amintiți?

R. Cum de nu! Este singurul meu eseu filosofic. Și este înmormântat în *Canibals și creștini* (*Canibals and Christians*). Două sute de pagini de interviu cu mine însumi: eu l-aș califica drept culmea narcisismului.

Î. Este limpede că tema narcisismului vă atrage. Când vă referiți la *Fernande Olivier* – și în carte vorbiți de ea foarte detaliat, ea fiind prima mare dragoste a lui Picasso – spuneți că, fără îndoială, era o bună cunosătoare a marelui pictor grație propriului ei narcisism, pentru că

se gândea mai mult la ea însăși decât la el. *Lucrul acesta mi-a făcut plăcere.*

R. Bine, după felul meu de a vedea, narcisismul nu constă în a fi îndrăgostit de tine însuși. Aceasta este doar concepția cea mai elementară. Constă mai degrabă în a crede că resortul cel mai important al vieții, că centrul în jurul căruia se învârtă acest resort ești tu. Dă-ne biziim pe această definiție, narcisiștii au într-un număr mult mai mare decât cei ce nu sunt; totuși, în ultimă instanță cred că asta e o adevărată capcană. Am putea spune că mă consider pe mine însumi un fost narcisist. Am muncit la aceasta atât de mult timp și am scris atâta despre temă, încât m-am eliberat de ea. Însă *Fernande* era o narcisistă absolută și, din acest motiv, Picasso era doar un partener pentru ea.

Î. Zervos pune în seama lui Picasso aceste cuvinte: „Mă face fericit sau mă afundă în dezgust, și mereu îmi încadrez lucrările după dragostele mele. (...) Trist este destinul pictorului fermecat de blonde, care însă nu le poate include în tablourile sale fiindcă nu se asortează cu coșul de fructe”. Credeți că sun adevărate?

R. Niciodată nu am dat crezare la nimic din tot ceea ce Picasso spunea despre persoana sa sau El experimenta o enormă ambivalență. Pe de o parte, se lua pe el însuși foarte în serios, sperând ca opera sa să fie înțeleasă. Și se simțea, probabil, mai aproape de misterele universului prin studiul formei, decât toți oamenii de știință și filosofilii, scriitorii și toți ceilalți la un loc. Credea că aceștia erau datori să-l înțeleagă. Nu era, cum se spune, foarte iubitor de lume. Și nesiguranța sa era egală cu talentul său; ca bu spaniol, s-a înconjurat de fortificații puternice pentru a nu revela niciodată înțelegă această lipsă de încredere în sine însuși. Pe de o parte căuta mereu să se manifeste, pe de altă parte să se ascundă în spatele unei măști. Ei bine, rezultatul la toate acestea este un talmeș-balme de comentarii proprii. Dacă vreodată îți dă osteneala de a le compara, vei descoperi că sunt contrazic. Așadar, cred că, dacă nu include vreo blondă în tablou, motivul era că o iubea. Este o motivație artistică tot atât de bună ca oricare alta; putea s-o includă pentru a da formă și emoție picturii sau pentru a se emoționa însuși în fața unei noi idei picturale. Făcând paradă de perversitate, el putea s-o urătească sau, din contră, s-o înfrumusețeze. Însă nu nevoie să dăm prea multă atenție comentariilor personale. Observațiile lui Picasso erau mereu diplomatice și prudente. Obiectivul lui era să ascundă adevăratul său eu, sau să spună ceva și când acel ceva făcea parte din gândurile contemporanilor săi.

Î. Ați povestit despre împerecherea în care vi s-a arătat un faimos bordel din Barcelona în anul în care ați vizitat Europa, chiar înainte de publicarea cărții *Cei goi și cei morți*; du

propriile dumneavoastră cuvinte, „ecourile acestei nesătule dorinți vor răsună în decursul unui secol“. Descrierea localului și atmosferei pe care ați trăit-o – femei în chilofi și un ins ce râmbeța în gura mare specialitățile în fața atora sute de bărbați adunați în ambianța aalii pline de fum – ne face să ne gândim că momentul vi s-a întipărit în memorie.

R. Cum de nu? Mi-e tot atât de proaspăt ca și cum ne-am afla în 1948.

I. Atunci când v-ați gândit la cele dintâi experiențe ale lui Picasso într-un bordel, le reamintiți pe toate acestea în gând?

R. În probleme de sex, Picasso ascundea cu grijă felul lui de a fi. Nu începe îndoiială că bido-ul său era prodigios; orice artist ar fi dat totul să-l egaleze în acest sens.

Însă este altceva și cu totul deosebit a accepta și aceasta este imaginea pe care el dorește să ne-o lase – că la vârsta de cincisprezece ani când a dus la o casă de prostituate, toate, deodată, au trîngat: „Bravo, el se află deja printre noi, ce ericire!“; asta înseamnă a nu-l înțelege deloc. Picasso era un tânăr nevrotic și extrem de timid, însă în același timp întreprid și foarte energic. Intuia într-un anumit mod că va schimba istoria artei și fără îndoiială își dădea seama de mentsitatea talentului său. Ei bine, când cineva se află în posesia unui talent nu dorește să fie murmurat pentru orice fleac, și un bordel nu este neapărat locul cel mai potrivit pentru un tânăr sensibil care nu știe să lupte. Mai mult: niciodată nu a reușit să învețe așa ceva. Cu toate că boxul îl fascina, l-a practicat doar o singură dată; și asta a fost totul pentru el. Îi era teamă ca nu cumva să-și afecteze creierul. Având în vedere timiditatea lui fizică, nu-l văd purtându-se ca un animal de prisilă într-o mizerabilă casă de prostituate; și, totuși, lumea crede prin simplul fapt că el a afirmat acest lucru. Dar Picasso are oareori spunea adevărul.

I. După dumneavoastră, Picasso era de mic un copil hipersensibil.

R. Bine, la vârsta de șase sau șapte ani se înțelege că da. Măsurăm să afirm, atât cât el și-a admis, că totul indică faptul că era teribil de timid. Mătușile îl dorau, mama lui îl adora; era centrul familiei, regele casei. Al casei; însă apoi trebuia să iasă în stradă, și se va vedea mic printre cei mai mici, va primi împunsături din toate părțile. De aici va izvorî conflictul: din acest dublu sentiment cu privire la identitatea sa.

I. Poate ca și la tânărul Norman Mailer?

Mailer zâmbește. „Bine, și eu aveam o mamă și o mătuși care mă adorau. Îmi pot închipui foarte bine ce trebuie să fi simțit“. Apoi face o pauză și începe să privească golul.

I. Înțelegeți bine masculinitatea lui Picasso și descrieți cu enormă empatie primordială și midentitate adolescentină pe tărâm sexual. În lipsa aceea ați exteriorizat, până la un anumit punct, propriile dumneavoastră amintiri despre această vârstă?

R. Sper să nu fi pus prea mult din mine în această interpretare a figurii lui Picasso. Cred că l-am avut prima sa experiență într-o casă de prostituate la o vârstă timpurie și, sexualicește orbind, este probabil că începuse să-și dezvolte oarecare încredere în sine însuși, dar în nici un caz nu cred că ar fi profitat de ea întreaga viață. Avea epoci: la un moment dat se simțea încrezător și sigur de el; apoi pierdea această garanță, o recupera din nou, iarăși o pierdea, și așa în mod repetat. Prima descriere pe care Fernando Olivier o face despre el evidențiază, fără nici o îndoiială, figura unui bărbat foarte timid. Cu toate acestea, cu timpul, ei au trăit o experiență extraordinară datorată opiuului. Și,

împreună cu deliciai opiuului, le-au descoperit și pe cele ale sexului. Însă portretul pe care i-l face ea lui Picasso – după mine excelent – se bazează pe faptul că la început el nu îi părea interesant. Era un individ plăcut, însă ea era înconjurată de unchi tineri, mult mai impresionați din punct de vedere sexual.

I. M-a surprins destul de mult afirmația Fernandei că Picasso era cel care mătura casa în timp ce ea lenevea tolnită pe pat. În faptul că el era un spaniol de clasă mijlocie de la finele secolului trecut, ceea ce șochează este aceasta: dușumelele erau măturate de el, nu de ea.

R. Bine, pe de o parte trebuie să ținem seama că se afla la Paris, așa că mulți dintre prietenii săi spanioli nu-l puteau vedea; însă el detesta, mai ales, burghezia spaniolă. Era una din rațiunile lui de a trăi la Paris.

I. Este probabil ca femeilor de azi să le fie greu să înțeleagă că măturatul casei era un act de rebeliune împotriva burgheziei, că Picasso

nu-l făcea cu intenția de a da ajutor unei femei.

R. În realitate este un omagiu adus Fernandei. Era îndrăgostit nebunește de ea, chiar până la această extremă: de a mătura dușumele! Picasso a fost nevoit să facă două călătorii la Paris înainte să devină suficient de cunoscut pentru a putea face abstracție de numele patern, Ruiz, și a-l utiliza pe cel al mamei. Până la urmă însă l-a făcut, și o asemenea atitudine este un exemplu perfect a ceea ce nu se făcea în Spania de la finele secolului: nimeni nu ar fi folosit numele matern înaintea celui patern.

În Portrait of Picasso as a Young Man Mailer descrie cel dintâi univers psihic al artistului ca pe un adevărat paradis brusc întrerupt: Când Picasso avea paisprezece ani, iubita sa soră, cea mică, Conchita, moare de difterie. Ciclul nesfrâșit de vinovăție și de ispășire începe în aceeași zi în care dă deoparte solemnă sa promisiune făcută către Dumnezeu de a renunța să picteze dacă fata nu avea să moară. Când împlinește 16 ani. Spania pierde războiul hispano-nord-american și, o dată cu el, Cuba, Puerto Rico și Filipinele. Picasso se înfruntă la fiecare pas cu schimbări inexplicabile și subite terori. Mailer citează textual descrierea pe care Pierre Cabanne o face Barcelonci după acea înfrângere: „Pe lângă agitatorii anarhiști și esteții săi, pe lângă gravii săi burghezi (...) exista o populație teribil de nevoiașă, trăind în cea mai neagră mizerie; mii de nenorociți se puteau vedea adunați în faimosul cartier chinezesc,

unde o faună dubioasă de prostituate, ucigași, dezertori (...), haيمانale se amesteca cu marea masă de muncitori exploatați de patronii lor (...). Acum trebuia să se mai adauge și numărul de bolnavi și răniți de război repatriați din acea Cubă pierdută pentru totdeauna, uitați dar utili pentru incitatorii rebeliunii“. Când Picasso are 19 ani, Carlos Casagemas – cel mai bun prieten al său, cu care călătorise pentru prima oară la Paris – se sinucide din cauza impotenței sale cronice și a faptului că fusese respins de amantă. Mailer scrie: „Sinuciderea lui Casagemas îi schimbă acum lui Picasso viziunea. Sexualitatea dispăre din opera sa pentru a ceda locul tuturor terorilor îndurate. Putem face doar speculații cu privire la tăcuta sa teamă de pedeapsă. Se simte vinovat! Nu numai că îl încurajase pe Casagemas să părăsească Malaga și să revină la Paris, dar se și culcase cu văduva lui virtuală. Primele picturi ale epocii albastre sunt greu de înțeles dacă nu ținem seama de panica atât de mare și corosivă pe care Picasso o simțea față de moartea lui Casagemas“.

I. Dumneavoastră afirmați că acest univers terific este unul din principalele izvoare ale creativității lui Picasso.

R. Să țineți seama că el considera societatea o bestie fascinantă care căuta să-l asfixieze; și, totuși, această societate cuprindea toți stimulii de care avea nevoie ca artist. Considera probabil că, dacă nu o distruge de la început, ar fi fost ea cea care îl va distruge. Acesta este unul din motivele care îi vor deschide evantaiul de forme; servindu-se de cubism, a încercat dărâmarea conceptului pentru ca apoi să-l reconstruiască după liniile proprii personalități.

I. Arianna Stassinopoulos Huffington presupune că Picasso a fost homosexual, la un moment dat al tinereții lui...

R. Da, eu gândesc la fel. Însă nu are importanță dacă a avut sau nu experiențe homosexuale, deși simțea această înclinație. Cred că pe la vârsta de 19 ani a traversat o perioadă de impotență – multe din desenele sale sugerează acest lucru – care coincide cu epoca albastră. De fapt sunt sigur că a suferit o puternică depresie. Un copil care s-ar naște azi într-o familie din clasa de mijloc și ar trăi aceleași situații ca ale lui Picasso ar fi supus unui tratament pe bază de Prozac. El a scăpat de depresie în felul său.

I. S-a întâmplat imediat după sinuciderea lui Casagemas?

R. Da. După moartea lui Casagemas, Picasso a fost foarte prolific un timp. A făcut un munte de tablouri și, fiind tânăr, la Paris a produs o mare senzație. Depresiunea a apărut după aproape șase luni, și a declanșat epoca albastră. La început, picturile acestei perioade nu se vindeau; una din marile ironii ale istoriei artei. În prezent, bineînțeles, din întreaga operă a lui Picasso, aceasta este perioada lucrărilor cotate la cele mai mari prețuri, însă la început lumea le considera prea deprimante pentru a atârna într-o casă. Mai târziu, o serie de persoane foarte bogate au început să le cumpere. Ceva mai mult, pe oamenii cu bani îi încântă mereu epoca albastră. Când ești foarte bogat, te afli în aceeași proporție singur. Toată lumea pretinde să-ți câștige încrederea, așa încât nu poți să te încrezi în nimeni. Atunci când ești foarte sărac, în esență, te afli în aceeași situație spirituală. Nu te poți încrede în nimeni deși ești silit să te încrezi în toată lumea, căci depinzi de cei mulți pentru a obține mâncare, adăpost, pentru a nu fi ultragiat. Cred că pe terenul spiritual bogății se simt profund identificați cu perioada albastră, dar și că atât oropsiții cât și multimilionarii posedă ceva în comun: singurătatea spirituală.

Traducere și adaptare:
Ezra Alhasid

1) Poeta Virginia Carianopol amintindu-și de „Cartea pentru domnițe“ (1937) a tatălui său, Virgil Carianopol.

2) Prin „Zidul din turn“ (1995), Ioan Vieru ascultă ora poeziei.

3) Popas pentru Coman Șova în Herăstrău, după ce-a fost multă vreme într-un „Amfiteatru“.

4) Dramaturgul George Genoiu întinde mâna după premiu, Al. Balaci și Ștefan Augustin Doinaș, după mâna lui.

5) Liviu Mihaiu, Emil Hurezeanu și Ion Mircea discutând despre spiritul ardelenesc în literatură. Îi ascultă un domn al cărui nume ne scapă.

În acest moment revista noastră se difuzează la toate chioșcurile RODIPE din țară. În București, poate fi procurată de la următoarele puncte: librăria Humanitas, librăria Sadoveanu, librăria Cartea Românească, sala Radu la piața Romană, Pasajul Universității și Muzeul Literaturii Române. Totuși cel mai sigur mod de a intra în posesia ei este abonamentul. E ieftin și v aduce la timp revista în casele dumneavoastră.